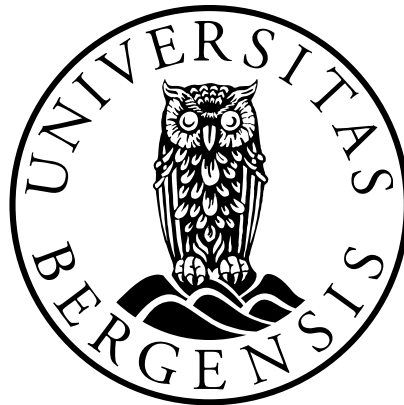

Fremtidsfullmakt

*Praktiske og rettslige utfordringer ved bruk av
flere fullmektiger*

Kandidatnummer: 43

Antall ord: 14 932

JUS399 Masteroppgave

Det juridiske fakultet

UNIVERSITETET I BERGEN

20.12.2020

Innholdsfortegnelse

Innholdsfortegnelse	2
1 Fremtidsfullmakter - innledende merknader	4
1.0 Utvikling av fremtidsfullmaktsinstituttet.....	4
1.1 Problemstillingen: Praktiske og rettslige utfordringer ved bruk av flere fullmektiger i en fremtidsfullmakt	5
1.2 Begrepsavklaring	6
1.3 Forutsetninger og avgrensninger.....	7
1.4 Formål og plan med den videre fremstillingen.	7
2. Metode for fremstillingen.....	9
2.0 Tolkning av fremtidsfullmakter der fullmaktsgiveren oppnevner flere fullmektiger (fullmaktens indre og ytre forhold)	9
2.1 Tolkningsprinsippet som må benyttes for klargjøring av den enkelte fullmektigers kompetanse (fullmaktens indre forhold).....	10
2.2 Tolkningsprinsippet som må benyttes for klargjøring av fullmektigenes kompetanse til å inngå bindende avtaler på vegne av fullmaktsgiveren overfor medkontrahenten (fullmaktens ytre forhold)	13
2.3 Særskilt om korrigerende tolkningsresultater av ordlyden (glideskalaprinippet).....	16
3. Hoveddel: Nærmere om de praktiske og rettslige utfordringene ved bruk av flere fullmektiger.....	19
3.0 Presentasjon av de ulike typetilfellene	19
3.1 Det mest forekommende tilfellet: fremtidsfullmakter med flere fullmektiger uten spesifiserte kompetanseforhold.....	20
3.1.1 Typetilfelle 1: Fullmektigene er fullmaktsgivers barn (krav om enighet)	20
3.1.2 Typetilfelle 2: Fullmektigene er andre enn fullmaktsgivers barn (selvstendige kompetanser).24	24
3.1.3 Avsluttende betraktninger om sontringen der fullmektigene er, eller ikke er, fullmaktsgivers barn	26
3.1.4 Kombinasjonstilfeller og grensedragnings spørsmål om slektsforhold.....	27
3.1.5 Konklusjon for fremtidsfullmakter med flere fullmektiger uten spesifiserte kompetanseforhold	28
3.2 Fremtidsfullmakter med spesifiserte kompetanseforhold i fullmakten eller gjennom instruksjer	29
3.2.1 Eksempel 1. Fullmektigene har forskjellige og generaliserte ansvarsområder (forskjellige generalkompetanser)	29
3.2.2 Eksempel 2. Fullmektigene har forskjellige og spesialiserte ansvarsområder (eksklusive spesialkompetanser).....	35

3.2.3 Eksempel 3. Fullmektigene har samme ansvarsområder og kan bare disponere i fellesskap (enighetsfullmakt).....	37
3.2.4 Eksempel 4. Fullmektigene har samme ansvarsområder der begge kan disponere selvstendig (konkurransfullmakt).....	38
3.2.5 Eksempel 5. Fullmektigene kan disponere selvstendig om mindre disposisjoner, mens det ellers kreves enighet om vidtgående disposisjoner (standarder/verdibegrensninger)	40
3.2.6 Konklusjon på fremtidsfullmakter med flere fullmektiger med spesifiserte kompetanseforhold	44
3.3. utfordringer ved inhabilitet hos én enkelt fullmektig	45
4. Avsluttende refleksjoner om fremtidsfullmakter ved bruk av flere fullmektiger	47
5. Kilderegister	50
Norske lover:	50
Norske rettsavgjørelser:.....	50
Norske lovforarbeider, og internasjonale rekommandasjoner og konvensjoner:	51
Litteratur:	51

1 Fremtidsfullmakter - innledende merknader

1.0 Utvikling av fremtidsfullmaktsinstituttet

Vårt rettssystem bygger på at hvert individ som et grunnleggende utgangspunkt har selvaugtonomi eller selvbestemmelserett. En sentral del av selvbestemmelseretten, er muligheten til å inngå bindende avtaler som i ytterste konsekvens kan håndheves av statsmaktene ved bruk av tvang. Visse menneskelige grunnsetninger som for eksempel aldring, medfødte eller tiltagende sykdommer og ulykker vil imidlertid kunne påvirke våre funksjonelle, psykiske og kognitive evner. I ytterste konsekvens kan dette både berøve individers frie vilje, og mulighet til livsutfoldelse. Etter norsk rett finnes derfor visse lovmessige unntak fra individets selvaugtonomi, det vil si unntak fra hovedregelen om at et myndig individ kan holdes ansvarlig for sine handlinger og ta avgjørelser på egenhånd.

Utenom strafferettslig utilregnelighet, er det klareste eksempelet på dette når en person helt fratras rettslig handleevne. En person kan også fratras handleevne på bestemte rettsområder, slik som på det økonomiske eller personlige området. Historisk sett har slike beslutninger tilhørt statens eksklusive kompetanse, gjennom vergemålsinstituttet i form av overformynderi eller domstol. Et vilkår for dette har vært (og fortsatt er) at vedkommende "mangler Evnen til at drage Omsorg for sig eller sit Gods" (se Lov om umyndiggjørelse av 1898). Med *lov om vergemål, vergemålsloven av 26. mars 2010 nr. 9* (forkortet vgml.) som trådte i kraft 1. juli 2013, er ikke lenger spørsmålet om individets selvbestemmelse eller råderett utelukkende en eksklusiv kompetanse for staten. Lovgiver har ved innføringen av **fremtidsfullmaktsinstituttet** åpnet opp for et betydelig rolleskifte ved å bevege seg vekk fra det offentlige og over til det private.

Det velkjente vergemålsinstituttet videreføres fremdeles i den nye vergemålsloven, men fremtidsfullmaktsinstituttet medfører et privatrettslig alternativ som ikke bare avlaster det offentlige rolle, men aktivt styrker individets selvbestemmelse over egen fremtid.

Fremtidsfullmakter er utslag av en felles utvikling av lignende ordninger verden over, på bakgrunn av anbefaling fra Europarådet: *Rekommandasjon 12 (1999) 4 om prinsipper vedrørende den rettslige beskyttelse av inkapable voksne*. De fleste sammenlignbare rettsstater har utviklet tilsvarende ordninger som Norge nå har fått.

Fremtidsfullmaktsinstituttet gir myndige personer muligheten til å opprette vidtrekkende fullmakter. Fremtidsfullmakten kan skreddersys etter fullmaktsgiverens individuelle behov og ønsker for egen fremtid, som først trer i kraft hvis fullmaktsgiver på et senere tidspunkt ikke lenger er i stand til å ivareta egne interesser. På dette rettsområde har staten en minimal rolle; fullmaktens utforming er stort sett opp til fullmaktsgiveren, og det er fullmektigen(e) som bestemmer når fremtidsfullmakten trer i kraft. Fremtidsfullmaktsinstituttet er derfor en historisk nyvinning for individets privatautonomi.

1.1 Problemstillingen: Praktiske og rettslige utfordringer ved bruk av flere fullmektiger i en fremtidsfullmakt

Definisjonen av en fremtidsfullmakt fremgår av vgml. § 78, hvor det står:

En fremtidsfullmakt er en fullmakt til én eller flere personer om å representere fullmaktsgiveren etter at fullmaktsgiveren på grunn av sinnslidelse, herunder demens, eller alvorlig svekket helbred ikke lenger er i stand til å ivareta sine interesser innen de områdene som omfattes av fullmakten.

Denne legaldefinisjonen sier uttrykkelig at fullmaktsgiver kan peke ut "én eller flere personer" som fullmektiger.

At fullmaktsgiver ønsker å oppnevne flere fullmektiger kan ha ulike praktiske grunner; fullmaktsoppdragets arbeidsbelastning kan bli for omfattende for én enkeltstående fullmektig å håndtere; det kan være at fullmaktsgiver av rettferdighetshensyn oppnevner sine barn for å unngå at én skal føle seg forbigått; det kan være en egen yrkesprofesjonell som håndterer fullmaktsgiverens økonomi, eller det kan være fullmaktsgiver anser flere fullmektiger som mest forsvarlig av kontrollhensyn. Fellesnevner er uansett at fullmaktsgiver overlater kompetanse over seg selv til noen andre som kan disponere på fullmaktsgivers vegne når vedkommende ikke lenger selv er i stand til å "ivareta sine interesser". Dette er mennesker som gjerne står fullmaktsgiver nærme, eller som fullmaktsgiver har et spesielt sterkt tillitsbasert forhold til. Såfremt fullmektigene er myndige individer som ikke er satt under vergemål på ikrafttredelsestidspunktet, så er dette valget fullt ut opp til fullmaktsgiver, jf. § 79.

Det å oppnevne flere fullmektiger er i samsvar Europarådets rekommandasjon (2009) prinsipp 4, annet ledd, hvor det står at "The granter may appoint more than one attorney and may appoint them to act jointly, concurrently, separately, or as substitutes."

Det er ikke satt noen særskilte lovbegrensninger på hvordan fullmaktsoppdraget nærmere skal utøves når det er flere fullmektiger. Som fremstillingen vil vise, skyldes dette den bevisste ansvars plasseringen som er satt på fullmaktsgiveren. Ansvar på fullmaktsgiveren medfører at fullmektigenes kompetanse, både overfor fullmaktsgiveren, fullmektigene seg imellom, og fullmektigenes rolle overfor tredjemann, beror på en nærmere tolkning av fremtidsfullmakten.

Dette munner ut i den **overordnede problemstillingen om praktiske og rettslige utfordringer ved bruk av flere fullmektiger i en fremtidsfullmakt.**

1.2 Begrepsavklaring

Inkapabilitetstidspunktet (ikrafttredelse)

I besvarelsen vil begrepet inkapabilitetstidspunktet benyttes. Begrepet stammer fra "incapable" i nevnte Europarådets Rekommandasjon 12 (1999) nr. 4. Etter vgml. § 78 er inkapabilitet det tidspunktet der fullmaktsgiveren "ikke lenger er i stand til å ivareta sine interesser [...]". Fremtidsfullmakten trer i kraft ved inntreden av inkapabilitet.

Inkapabilitetstidspunktet fastsettes av fullmektigen(e), jf. § 83. Ifølge vergemålsutvalget er inkapabilitet en medisinsk vurdering, hvor fullmektigen(e) bør innhente en eller flere legeerklæringer. Legeerklæring er imidlertid ikke et juridisk gyldighetsvilkår, men vil "normalt være nødvendig og tilstrekkelig for at fullmektigen skal ta stilling til de medisinske vilkårene" (Vergemålsutvalget¹ s. 295 og 302). Imidlertid krever § 84 (3) at legeerklæring vedlegges ved søknad til fylkesmannen om stadfestelse av fremtidsfullmakten. Stadfestelsen har betydning som bevismoment for ikrafttredelsen overfor tredjepersoner.

---

¹ NOU 2004:16 Vergemålsutvalget

1.3 Forutsetninger og avgrensninger

En gjennomgående forutsetning for besvarelsen er at vi står overfor en gyldig fremtidsfullmakt, både med hensyn til privatrettslige og offentligrettslige rettsregler.

Besvarelsen gjelder "rene fremtidsfullmakter", det vil si fremtidsfullmakter som gjelder "etter" inkapabilitetstidspunktet. Besvarelsen avgrenses mot de såkalt vedvarende fullmakter som gjelder allerede fra opprettelsestidspunktet.

Det avgrenses også mot en nærmere behandling av den dynamiske tingsrett, herunder rettsspørsmål om hvilken av flere medkontrahenter som i kollisjonstilfeller har rett til formuesgode dersom fullmektigene har dobbeltdisponert (dobbeltsuksesjon).

I tillegg avgrenses det mot en nærmere behandling av fullmektigenes erstatningsansvar.

Besvarelsen går heller ikke inn på nærmere behandling av suksessorfullmektiger etter vgm. § 79 (3), eller behandling av såkalt gjensidig(e) fremtidsfullmakt(er).

Det vil imidlertid henvises til regelsettenes eksistens der konteksten tilsier det.

1.4 Formål og plan med den videre fremstillingen.

Plan

For det første vil fremstillingen belyse de rettsmetodiske reglene som særpreger fremtidsfullmaktsinstituttet (del 2), herunder hvilke tolkningsprinsipper som skal anvendes ved klargjøring av fullmektigenes kompetanse og hvorvidt disse skiller seg fra vergemålsinstituttet.

Hovedfokuset for fremstillingen rettes mot de ulike problemene knyttet til at fullmaktsgiver oppnevner flere fullmektiger. I dette ligger et grunnleggende premiss om å beskrive rettstilstanden slik den faktisk er, *de lege lata*. Denne delen av fremstillingen (del 3) vil ta utgangspunkt i uttenkte typetilfeller og eksempler på de mest forekommende fremtidsfullmakter.

Avslutningsvis (del 4) vil jeg trekke noen overordnede konklusjoner med hensyn til hvilke typer fremtidsfullmakter med flere fullmektiger som er mest eller minst problematiske, herunder hvordan rettsanvendere kan bidra. Jeg vil ta til orde for at fullmaktsgiver burde spesifisere kompetanseforholdene, gitt at formuleringene velges omhyggelig. Det vil også fremheves enkelte lovendringsforslag om å vedta "bør-regler" ved bruk av flere fullmektiger, og hvilken rolle fremtidsfullmaktsinstituttet vil ha fremover.

Formål

Utover beskrivelse av rettstilstanden, er det et sentralt formål med fremstillingen å belyse hvilke problemstillinger fullmaktsgiveren bør være seg bevisst når det er ønskelig å utpeke flere fullmektiger. Ved å kjenne til gjeldende rett, kan fullmaktsgivere (og særlig rettsanvendere som eventuelt bistår) unngå de mest problematiske fullmaktstilfellene.

Et annet formål er å belyse problemene slik at lovgiver får synliggjort hvilke problemstillinger som *preventivt* kan unngås gjennom lovendringer. Slike *de lege ferenda*-betraktninger vil noen ganger måtte leses i forlengelsen av problembeskrivelsene *de lege lata*, mens det andre ganger uttrykkelig tas til orde for lovendringer.

Et tredje formål er å belyse i hvilken grad oppståtte problemer kan *repareres* i ettertid. I praksis vil fullmektigene, medkontrahenter, fylkesmannen, rettsvesenet og andre aktører her spille en sentral rolle. Fremstillingen vil skissere enkelte løsningsforslag i tråd med tradisjonell juridisk metode som tar høyde for fremtidsfullmaktsinstituttets særlige tolkningsregler. Etersom fremtidsfullmaktsinstituttet er relativt nytt med få autoritative rettskilder, vil det av og til drøftes om det er grunnlag for regeldanning. Ved regeldanning blir nødvendigvis grensen mellom *de lege lata* og *de lege ferenda* noe flytende, men i tråd med alminnelig rettskildelære vil slik regeldanning forankres i anerkjente rettsprinsipper og hensyn, og helst gravere til tilgrensende positiv- eller ulovfestet rett.

2. Metode for fremstillingen

2.0 Tolkning av fremtidsfullmakter der fullmaktsgiveren oppnevner flere fullmektiger (fullmaktens indre og ytre forhold)

I et fremtidsfullmaktsforhold er partene fullmaktsgiveren og medkontrahenten (av og til omtalt som tredjepersonen/tredjemann, slik forarbeidene bruker disse om hverandre.)

Alminnelige fullmakter skal i kraft av ulovfestede avtalerettslige prinsipper som utgangspunkt tolkes objektivt, ut ifra hensynet til et mer eller mindre likestilt forhold mellom fullmaktsgiveren og medkontrahenten². Et spørsmål som melder seg knyttet til fremtidsfullmakter, er om utgangspunktet om objektiv tolkning må modifiseres av hensyn til at fullmaktsgiver ikke vil ha samme mulighet til kontroll som en fullmaktsgiver i vanlige representasjonsforhold. For fremtidsfullmakter er partene per (legal)definisjon *ikke* likestilte. Nærmere bestemt blir spørsmålet om det gjør seg gjeldende tilsvarende tolkningsregler slik man ser ved testamentstolkning etter nye arvelovens § 57 (som er ren kodifikasjon av tidligere arvelovs § 65), som uttrykker det subjektive tolkningsprinsippet. Vergemålsloven inneholder imidlertid ingen bestemmelser om tolkning av fremtidsfullmakter (ei heller om tolkningen av omfanget av et vergemål), men som fremstillingen vil vise, finnes derimot bestemmelser om hvordan fullmektigene skal handle, og rettspraksis som understreker at fremtidsfullmakter skal tolkes under forutsetning av at den aktuelle disposisjonen er i fullmaktsgiverens interesse (HR-2019-1758-A). Dessuten er det uttalt i forarbeidene, uten reservasjoner, at "Generelt må fullmakten tolkes i lys av hva som var fullmaktsgivers intensjon ved opprettelsen av fullmakten" (utvalget, 296). Dette betyr at fremtidsfullmakter, i motsetning til alminnelige fullmakter, i hvert fall ikke utelukkende skal tolkes objektivt. Samtidig kan motstykket til en objektiv tolkning, altså en subjektiv tolkning der man ilegger ordlyden en spesiell forståelse basert på hva som var fullmaktsgivers (antatte) intensjon, gjøre medkontrahenters rettsstilling uklar. Med andre ord trekker ulike hensyn i forskjellige retninger; hensynet til fullmaktsgiverens intensjon og egentlige ønsker tilsier på den ene side en subjektiv, intensjonsrettet tolkning. Hensynet til medkontrahenters forutberegnelighet (omsetningshensyn) tilsier på den andre siden en objektiv, forutsigbar tolkning.

---

² Woxholt, Avtalerett, s. 183

Fullmektigenes kompetanse adresserer to aspekter. Det ene aspektet berører kompetanseforholdet fullmektigene imellom og fullmektigene overfor fullmaktsgiver (*fullmaktens indre forhold*). Det andre aspektet er med omverdenens perspektiv; fullmaktsforholdet slik det fremstår i det ytre konstaterbare, og som gir et *ytre skinn av rett* (*fullmaktens ytre forhold*). Det ytre fullmaktsforholdet betegner altså forholdet mellom fullmaktsgiver og medkontrahenten, fylkesmannen, rettsvesenet og andre aktører³.

Felles for begge aspekter er at fastleggingen av fullmektigenes kompetanse i utgangspunktet beror på en tolkning av den konkrete fremtidsfullmakten. Fordelen ved å *konstruere* et indre og et ytre perspektiv er å fremheve nyansene man oppnår ved å analysere begge de to ulike rammeverk, i stedet for å gå bredt ut og *generelt* rubrisere tolkningsreglene for fremtidsfullmakter på den éne eller andre måten.

Med hjemmel i vergemålsloven og andre rettsgrunnlag vil det påvises spesielle, subjektive tolkningsregler som gjelder forståelsen av fullmaktens indre forhold (2.1). Omverdenen forholder seg derimot til representasjonsforholdet slik det fremstår i det ytre, herunder skriftlige dokumenter som fullmakten selv, instruksjer/attester som fremvises og legitimasjonsforholdet gjennom fullmektigene. Ved forståelsen av fullmaktens ytre forhold står man overfor mer alminnelig, objektiv avtaletolkning (2.2).

2.1 Tolkningsprinsippet som må benyttes for klargjøring av den enkelte fullmektigens kompetanse (fullmaktens indre forhold)

Retsspørsmålet er her knyttet til fullmaktens indre forhold, nærmere bestemt hvordan fullmakten skal tolkes for å fastslå hvilken av fullmektigene som har kompetanse til å foreta den aktuelle disposisjonen etter avtalen mellom fullmaktsgiver og fullmektigene.

Vergemålsloven er som nevnt taus vedrørende tolkning av fremtidsfullmakter generelt, og taus om hvordan kompetanseforholdene mellom fullmektigene skal fastlegges. I forarbeidene står det "Hvilken myndighet fullmektigen i et konkret tilfelle er gitt, vil bero på en tolkning av fremtidsfullmakten. (Ot.prp.110-2008-09 s. 145), og "Generelt må fullmakten tolkes i lys av

---

³ Skillet mellom fullmaktens indre og ytre forhold er hentet fra Woxholt, Avtalerett, s. 185 flg.).

hva som var fullmaktsgivers intensjon ved opprettelsen av fullmakten" (Vergemålsutvalget, s 296).

Et sentralt spørsmål er hvorvidt fullmektigenes innbyrdes kompetanseforhold skal kartlegges ut ifra særlig subjektive tolkningsregler knyttet til fullmaktsgivers antatte vilje, tilsvarende de tolkningsregler som gjelder for testament, se ny arvl. § 57 (tidligere § 65). Altså om fullmektigene har et særlig ansvar for å imøtekomme fullmaktsgiver ut ifra alt fullmektigene vet eller bør vite om fullmaktsgivers ønsker, interesser og rettigheter slik det eksempelvis er kommet til uttrykk gjennom instruksjer til fullmektigene, eller i form av andre holdepunkter som de kan avdekke ved aktiv undersøkelse. Dette omtales som det subjektive tolkningsprinsippet. Generelt er det i juridisk teori tatt til orde for at risikoen for feiltolkning ligger på adressaten, og at denne risikoen vil variere alt etter hvordan det subjektive tolkningsprinsippet nærmere er utformet⁴. I relasjon til fremtidsfullmaktens indre forhold vil dette ansvaret påhvile fullmektigene, og de har gjennomgående interesse av å tolke fullmakten lojalt for å unngå erstatningsansvar etter avtl. § 25.

For det første har det subjektive tolkningsprinsippet en viss støtte i ordlyden i vgml. § 85 første og andre ledd. Her fastslås henholdsvis at fullmektigen skal "fremme fullmaktsgiverens interesser og rettigheter", og at før fullmektigen treffer avgjørelser skal "fullmaktsgiveren høres hvis dette kan skje uten betydelige vanskeligheter" såfremt fullmaktsgiver er i stand til å "forstå sakens betydning". Dette innebærer at ved en uklar ordlyd i fremtidsfullmakten, skal en spesiell, presiserende eller muligens avvikende ordlydsforståelse legges til grunn hvis en slik forståelse har støtte i fullmaktsgivers interesser og omstendighetene rundt. Etter forarbeidene (Vergemålsutvalget pkt. 14.5.3) bør ikke "ordlyden [...] tolkes utvidende med mindre man har klare holdepunkter for noe annet". Slike holdepunkter kan eksempelvis foreligge ved at "fullmaktsgiver er i stand til å gi en fornuftig forklaring på hva han eller hun har ment med fullmakten" (ibid). Etersom fullmektigene har lovpålagt plikt til å fremme fullmaktsgiverens interesser og rettigheter, og det klare utgangspunktet er at fullmaktsgiver skal høres før en avgjørelse av fullmektigene tas, trekker dette i retning av at fullmektigene har et særlig ansvar for å imøtekomme fullmaktsgiver, og etter omstendighetene foreta nærmere undersøkelser.

---

⁴ Hov/Høgberg, Alminnelig Avtalerett s. 250.

For det andre har vgml. § 85 første og annet ledd en ordlyd som gjør det naturlig å se hen til de arverettslige tolkningsreglene av testament. Arvl. § 57 (gammel § 65) fastslår at man skal foreta utfyllende tolkning av (uklart) testament som etter en sannsynlighetsvurdering er et uttrykk for "det testator mente". Bestemmelsene er i overensstemmelse med forarbeidsuttalelser til vergemålsloven om "tolkning i lys av fullmaktsgivers intensjon" og at fullmaktsgiver normalt skal høres. Det sies riktignok ikke uttrykkelig at fremtidsfullmakter skal følge det subjektive tolkningsprinsippet, men parallellen mellom fremtidsfullmakter og testamenter gjentas så mange ganger at det subjektive tolkningsprinsippet i realiteten aksepteres. Se eksempelvis:

"En framtidfullmakt har mange likhetstrekk med et testament. Begge skal oppfylles etter at utsteder selv er avskåret fra [å disponere og overvåke]. På den annen side skal et testament oppfylles etter testators død, mens en fullmaktsgiver i mange tilfeller fortsatt vil kunne bidra til å oppklare eventuelle tolknings spørsmål [...]" (ibid, s. 294).

Forarbeidene understreker at det for fremtidsfullmakter vil være adgang til å spørre fullmaktsgiver, i motsetning til avdøde testator. Dette understreker fullmektigenes sterke undersøkelses- og lojalitetsplikt overfor fullmaktsgiver. I tillegg påpeker forarbeidene at fremtidsfullmakter har samme formkrav som testamenter, og at forbudet mot delegasjon i arveretten også gjelder for fullmektiger i fremtidsfullmaktsforhold (fullmektiger kan ikke subdelegere sine oppdrag) (s. 301). Dette tilsier at tolkningsregler ved testamenter har stor overføringsverdi til tolkning av fremtidsfullmaktens indre forhold.

For det tredje er det forutsatt i lovtekst og forarbeider at fullmektigene ikke bare skal disponere "i samsvar med fullmakten" etter vgml. § 85, men i tillegg aktivt "fremme" fullmaktsgiverens interesser og rettigheter, jf. første ledd andre alternativ. Denne aktivitetsplikten må sees i lys av at fullmektigene har plikt til å forhøre seg med fullmaktsgiver før avgjørelser tas, slik det fremgår av bestemmelsens andre ledd. Aktivitetsplikten er også i tråd med forarbeidenes henvisninger til at det gjelder subjektive tolkningsregler; herunder at "hva [fullmaktsgiver] har ment med fullmakten" vil være et "relevant tolkningsmoment", og at fremtidsfullmakter "Generelt [skal] tolkes i lys av hva som var fullmaktsgivers intensjon" (296).

Ut ifra de ovennevnte rettskilder, parallellen til arveretten og sterke reelle hensyn om å ivareta fullmaktsgiver, er det rettskildemessig dekning for standpunktet at tolkning av fremtidsfullmakter for kartlegging av fullmektigenes indre kompetanse langt på vei følger samme tolkningsregler som for testamenter (arvl. § 57/gml. § 65), også kjent som det subjektive tolkningsprinsippet.

2.2 Tolkningsprinsippet som må benyttes for klargjøring av fullmektigenes kompetanse til å inngå bindende avtaler på vegne av fullmaktsgiveren overfor medkontrahenten (fullmaktens ytre forhold)

Retsspørsmålet er her i hvilken utstrekning fullmaktsgiver er bundet av fullmektigens disposisjoner, nærmere bestemt om fullmektigen har handlet innenfor fullmaktens grense og medkontrahentens rett etter legitimasjonen.

Vergemålslovens § 92 fastslår at avtalelovens bestemmelser gjelder tilsvarende for fremtidsfullmakt. Utgangspunktet for fullmaktene er avtl. § 10 (1):

Foretar fuldmægtigen en retshandel i fuldmagtsgiverens navn og indenfor fuldmagtens grænse, stifter retshandelen ret og pligt umiddelbart for fuldmagtsgiveren.

En fremtidsfullmakt er en kategori av de selvstendige fullmakter ettersom fullmaktsdokumentet, eventuelt en instruks eller en stadfestet attest, er beregnet på å forevisees tredjemann⁵. I så måte har en fremtidsfullmakt klare likheter med de såkalte frasagnsfullmaktene som kommer til uttrykk i avtl. § 16 (uten at noen autoritative rettskilder eller juridisk teori har plassert fremtidsfullmakter i denne kategorien). Poenget er at fremtidsfullmakten er beregnet på å kunne vises fram for medkontrahenten. Kravet til synbarhet innebærer ikke at dokumentet faktisk må være vist til medkontrahenten; det er tilstrekkelig at fullmektigen har påberopt seg at det finnes en skriftlig fullmakt (som han vil kunne vise dersom medkontrahenten insisterer)⁶. Legitimasjonen betegner det ytre skinn av rett som medkontrahenten kan se i forbindelse med avtaleinngåelsen, herunder fullmektigen(e), fullmaktsdokumentet, attester/instrukser mm.

---

⁵ Woxholt, Avtalerett, s. 195

⁶ Hov/Høgberg, Alminnelig Avtalerett, s. 183

Fremtidsfullmaktens grense vil typisk fremgå av fullmaktsdokumentet som medkontrahenten blir forevist. I tillegg kommer de begrensninger som vergemålsloven setter i form av inhabilitet, gaver og særlig personlige forhold (henholdsvis vgml. §§ 86, 87 og 80 (3) (se også Ot.prp. til § 92).

Utgangspunktet for tolkning av fremtidsfullmaktens ytre grense må av hensyn til omsetningslivets interesser være objektiv, i den forstand at det sentrale vil være hvilke berettigede forventninger medkontrahenten har⁷. Ved objektiv tolkning legges det ikke nødvendigvis avgjørende vekt på fullmaktsgivers antatte vilje, med mindre en slik spesiell forståelse er en felles forutsetning for begge parter. Se for eksempel Rt. 2003 s.1132 (feste): Det kreves "relativt klare holdepunkter for [felles] avvikende forståelse" (35). I så måte har også det objektive tolkningsprinsippet visse subjektive elementer, og som derfor gjør det mer dekkende å bruke "det intersubjektive tolkningsprinsippet"⁸.

Når fullmektigen disponerer overfor medkontrahenten innenfor fullmaktens ytre grense, stiftes en avtalerettslig bindende disposisjon mellom fullmaktsgiver og medkontrahenten, jf. avtl. § 10 (1). Motsetningsvis blir ikke fullmaktsgiver bundet dersom fullmektigen disponerer utenfor fullmaktens grense. Et eksempel er der fullmakten gir kompetanse til salg av fullmaktsgivers faste eiendom. Det vil da være å gå utenfor fullmaktens grense om fullmektigen f.eks. selger fullmaktsgivers bil, og fullmaktsgiver er her ubundet av avtalen.

Hvis fullmektigen har handlet innenfor fullmaktens grense, men utenfor de instruks som fremtidsfullmaktsgiver har gitt til fullmektigen (slik som kan fremgå av det indre fullmaktsforhold, jf. pkt 2.1), kan fullmaktsgiver bare hevde seg ubundet av avtalen hvis medkontrahenten visste eller burde visst om instruksbruddet, jf. § 11 (1)⁹.

Et eksempel på en slik instruks kan være når fullmakten gir adgang til salg av fast eiendom, og det foreligger en intern instruks mellom fullmaktsgiver og fullmektigen om at eiendommen ikke skal selges med mindre det oppnås en gitt minstepris. Hvis fullmektigen selger

---

⁷ Objektiv tolkning brukes her som motstykke til den subjektive tolkning som gjaldt for fullmaktens indre forhold (pkt. 2.1)

⁸ Hov/Høgberg, Alminnelig Avtalerett s. 251

⁹ Instruks brukes her synonymt med "forskrifter" i avtl. § 11

eiendommen under minsteprisen etter instruksen, vil fullmaktsgiver være bundet med mindre medkontrahtenten visste om eller burde kjent til den interne instruksen/minstepriskravet. Et annet eksempel knyttet til indre forhold (pkt. 2.1) kan være der det foreligger intern instruks om at det bare er den éne fullmektigen som kan disponere over fullmaktsgiverens økonomiske forhold, mens en slik kompetansebegrensning ikke følger av selve fullmaktsdokumentet. Også her vil medkontrahtenten likevel kunne vinne rett selv om feil fullmektig disponerer, med mindre medkontrahtenten kjente eller burde kjent til at det var den andre fullmektigen som skulle ha disponert.

Medkontrahtentens kunnskap om, eller manglende aktsomhet knyttet til fullmektigens manglende materielle eller personelle kompetanse, vil måtte vurderes slik som gjøres ved kunnskaps- og aktsomhetskrav i sin alminnelighet; hvor inngående skal det forventes at medkontrahtenten undersøker forholdene i den konkrete saken før han innfrir kravet til aktsom god tro. Spørsmålet blir hva medkontrahtenten "med rimelighet kan anse fullmektigen for å ha kompetanse til"¹⁰. Forarbeidene til vergemålsloven nøyter seg med å si at "Generelt må det forutsettes at tredjemann krever å få godtgjort at det foreligger en framtidfullmakt" (Vergemålsutvalget pkt. 14.5.6).

Hvis det for eksempel i fremtidfullmaktsdokumentet står at fullmektigens kompetansedeling følger av en særskilt avtale fullmektigene imellom, og denne avtalen ikke der og da er synbar for medkontrahtenten, er spørsmålet om det er rimelig å forvente at medkontrahtenten undersøker dette nærmere. Selv om medkontrahtenten vanligvis bør kunne stole på fullmektigens ord, bør en slik henvisning forstås som en sterk oppfordring til nærmere undersøkelser.

Det vil kunne oppstå grensedragnings spørsmål knyttet til hvorvidt medkontrahtenten har gått langt nok i undersøkelsene av om den disponerende fullmektigen faktisk har kompetanse til å foreta disposisjonen. Samtidig må ikke undersøkelsesplikten være så omfattende at det går på bekostning av hensynet til omsetningslivets effektivitet, men i dagens raske teknologisamfunn kan denne innvendingen neppe anses særlig sterk.

---

¹⁰ Hov/Høgberg, Alminnelig Avtalerett, s. 188).

2.3 Særskilt om korrigerende tolkningsresultater av ordlyden (glideskalaprinippet)

Det er videre et spørsmål om det er adgang til å foreta korrigerende tolkning av en fremtidsfullmakt, i form av utvidende eller innskrenkende tolkning. Vergemålsutvalget uttaler som nevnt at "Ordlyden bør ikke tolkes utvidende med mindre man har klare holdepunkter for noe annet" (296). Utvalget går ikke inn på i hvilke situasjoner hvor det typisk foreligger slike klare holdepunkter, og det er også spørsmål om et slikt klarhetskrav står seg i lys av det ellers gjeldende beviskravet i sivile saker om sannsynlighetsovervekt. Rettspraksis knyttet til testamentstolkning har utviklet et glideskalaprinipp, som går ut på at "jo fjernere man kommer fra det resultat som følger av en naturlig forståelse av testamentets ordlyd, jo sterkere holdepunkter bør man kreve for en annen løsning", jf. Rt. 1999 s. 1353 (s. 1357).

Rettssetningen har senere blitt fulgt opp i rettspraksis som f.eks. LE 2008 s. 20042 og LG-2019-32249. Sistnevnte avgjørelse omtalte det som "sikker rett at [det...ikke] er begrenset til presiserende tolkning [i det man også kan] foreta suppleringer og korreksjoner.

Tolkningsmateriale utenfor testamentets ordlyd kan [...være] relevant. Særlig dersom tolkningsmateriale utenfor testamentets ordlyd tillegges betydning, må det kreves høy grad av sikkerhet [for...] korreksjon". Sammenligning kan trekkes til ny arvl. § 57 (2) (gml. § 65 (2)) hvor det må "klarlegges" at det har skjedd "feilskrift eller annen feil" som har gjort at testamentet har fått et annet innhold enn testator mente, før det er aktuelt med korrigerende tolkninger. Dette synes å være det forarbeidene til vergemålsloven legger opp til ved at terskelen for å foreta korreksjoner er at det må foreligge klare holdepunkter.

Det vil være desto større grunnlag for korrigerende tolkninger om fullmaktens indre forhold, når fullmektigene skal ta stilling til hvor den ene fullmektigens plikter begynner og slutter i forhold til den andres, og hva som er deres interne forpliktelser overfor fullmaktsgiver. Slike subjektive, intensjonsrettede tolkninger begrunnes som nevnt i fullmektigens lovpålagte aktivitets- og lojalitetsplikt overfor fullmaktsgiver (jf. pkt 2.1).

På den annen siden, hva gjelder fullmaktens ytre forhold, vil glideskalaen også gjøre seg gjeldende, men ettersom slik tolkninger påvirker rekkevidden av fullmaktsgiverens bundethet og medkontrahentens rett (ref. pkt. 2.2) vil det være en høyere bevisterskel for korrigerende tolkninger. Beviskravet bør være ytterligere skjerpet dersom tolkningen er til ugunst for medkontrahenten, av hensyn til medkontrahentens forutberegnelighetsbehov etter legitimasjonen.

Det som finnes av rettspraksis om tolkning av fremtidsfullmakter, gjelder hovedsakelig presiserende tolkning¹¹. I avgjørelsen LG-2018-166190 (som endte med HR-2019-1758-A (skifte) vedrørende den generelle lovanvendelsen), var ett rettsspørsmål hvorvidt fremtidsfullmakten gav fullmektigene rett til å kreve skifte av uskifteboet på vegne av fullmaktsgiveren. Fullmakten gav rett til "å foreta alle disposisjoner av økonomisk og personlig art som [fullmektigene] finner nødvendig [...]". Retten til å kreve skifte av uskifteboet fremgikk ikke eksplisitt av fremtidsfullmakten, i motsetning til visse andre disposisjoner som var særskilt angitt i forbindelse med oppgavedelingen mellom fullmektigene. Lagmannsretten mente at skiftekravet var en bestanddel av "økonomiske forhold", og denne fullmaktstolkningen samsvarte med et brev mellom fullmaktsgiver og advokaten to måneder etter opprettelsestidspunktet.

I behandlingen av den videre anken gikk ikke Høyesterett inn på noen konkret tolkning av selve fremtidsfullmakten, av hensyn til prosessbegrensningen i tvisteloven § 30-6 b og c. Likevel konstaterte Høyesterett at:

*"det å kreve skifte av fullmaktsgivers uskiftebo må anses som et personlig forhold etter § 80 første ledd, med mindre det er **særlige holdepunkter** for at fullmaktsgiver har ment at fullmakten, der den bare omfatter rett til å disponere i økonomiske forhold, også skal omfatte rett til å kreve skifte"* (avsnitt 42, *uthevet her*)¹².

I tillegg uttalte Høyesterett at det ikke er et krav om at retten til å kreve skifte må være særskilt spesifisert; Det er tilstrekkelig at fullmektigene kan gjøre disposisjoner om "personlige forhold". Dette var under henvisning til "[...] en grunnleggende forutsetning [...]" at kravet om skifte begrunnes i fullmaktsgiverens interesse. Hensynet til arvinger eller andre interesser ligger uten klare holdepunkter i fullmakten selv, utenfor fullmaktens rammer, jf. Vergemålsloven § 85" (53).

---

¹¹ Som også kan sees under synsvinkelen utfyllende/supplerende tolkning.

¹² Høyesteretts konstatering av lagmannsrettens feil knyttet til å subsumere skiftebegjæringen under "økonomisk forhold", i stedet for "personlige forhold", hadde ikke betydning for sakens utfall ettersom fremtidsfullmakten også omfattet "personlige forhold". Denne noe uklare grensedragningen mellom personlige og økonomiske forhold vil jeg komme tilbake til under punkt 3.2.1 der fremtidsfullmakten fastslår at den ene fullmektigen har ansvar for det økonomiske og den andre for det personlige.)

Høyesterett skaper her et generelt utgangspunkt for tolkning av fremtidsfullmakter; å kreve skifte av uskiftebo er "personlig forhold" etter § 80 (1), med mindre "det er særlige holdepunkter for at fullmaktsgiver har ment at fullmakten, der den bare omfatter rett til å disponere i økonomiske forhold, også skal omfatte rett til å kreve skifte". Selv om uttalelsene spesifikt er knyttet til skifte, er det likevel grunn til å trekke generelle slutninger om Høyesteretts tolkning av fremtidsfullmakter.

Fremtidsfullmakter skal som et klart utgangspunkt tolkes etter sin naturlige ordlyd, forutsatt at disposisjonen er i fullmaktsgiverens interesse. Høyesterett fremhever at unntak fra dette er når det foreligger særlige holdepunkter for å gjøre korrigerende tolkninger, og i så fall kan en avvikende ordlydsforståelse legges til grunn.

Uttalelsene er i realiteten en understrekning av at det subjektive tolkningsprinsippet skal legges til grunn for tolkning av fremtidsfullmakter, i hvert fall når det gjelder å presisere/utfylle ordlydsforståelsen i fullmaktens indre forhold. Det var for Høyesterett ikke grunnlag til å foreta innskrenkende eller utvidende tolkninger, men Høyesterett holdt denne muligheten åpen for det tilfellet at det forelå "særlige holdepunkter" for hva fullmaktsgiver "egentlig" har ment med formuleringen (42).

Som fremstillingen viser, er adgangen til å foreta korrigerende tolkninger større for fullmaktens indre forhold, hvor fullmektigene har en særskilt (undersøkelses)plikt til å imøtekomme fullmaktsgivers subjektive, underliggende interesser. Korrigerende tolkninger for fullmaktens ytre forhold, krever desto klarere holdepunkter. Dette vil sette premissene for redegjørelsen av hoveddelens praktiske og rettslige utfordringer ved bruk av flere fullmektiger.

3. Hoveddel: Nærmere om de praktiske og rettslige utfordringene ved bruk av flere fullmektiger

3.0 Presentasjon av de ulike typetilfellene

Ettersom vergemålsloven ikke setter begrensninger på bruken av flere fullmektiger eller deres innbyrdes kompetanseforhold, vil fremtidsfullmaktens utforming skape varierende grad av praktiske og rettslige utfordringer. Fullmaktsgiveren står som nevnt fritt i oppnevning av antall fullmektiger og i utforming av fullmaktens indre forhold. Avtalefriheten medfører at det kan oppstå vidt forskjellige situasjoner, alt avhengig av om fullmektigenes kompetanseforhold er nærmere beskrevet i fremtidsfullmakten, om regulering av dette følger av instruks eller særskilt avtale, eller om fullmakten er taus og hvor kompetanseforholdene i så fall må utledes ved utfylling. Av den grunn må de ulike tilfellene behandles individuelt ut ifra hver sine særskilte forutsetninger. Men også loven setter enkelte skranker.

Et sentralt hovedskille går mellom de tilfeller der fremtidsfullmakten enten er taust eller uttrykkelig regulerer de interne kompetanseforholdene mellom flere fullmektiger. Dette danner skillet mellom de såkalte spesifiserte og uspesifiserte kompetanseforhold.

Fremtidsfullmakter uten spesifiserte kompetanseforhold behandles under punkt 3.1, mens fremtidsfullmakter med spesifiserte kompetanseforhold behandles under punkt 3.2. I punkt 3.3 behandles særskilte utfordringer knyttet til inhabilitet som gjelder på tvers av dette skillet.

Ut ifra tallmateriale hentet fra fylkesmennene i perioden 2013-2018¹³ er det grunn til å tro at fremtidsfullmakter med flere fullmektiger vanligvis ikke omtaler kompetanseforholdet dem imellom. Bruken av fremtidsfullmakter vil trolig øke i takt med eldrebølgen, og etter hvert som det utvikles større juridisk spisskompetanse og fremtidsfullmakter kommer i detaljerte maler, er det grunn til å tro at kompetanseforholdene i større grad enn tidligere vil bli spesifisert. Pr. 2018 er det likevel grunn til å tro at de uspesifiserte også er de vanligste (ibid).

---

¹³ Rapporten til Statens Sivilrettsforvaltning (SRF-rapporten) 16. august 2019

3.1 Det mest forekommende tilfellet: fremtidsfullmakter med flere fullmektiger uten spesifiserte kompetanseforhold

Problemstillingen her er om det gjelder krav om enighet mellom fullmektigene når fremtidsfullmakten er taus om dette.

Svaret må søkes i utfylling av fullmakten ved bruk av reelle hensyn og partsforutsetningene. Slik utfylling vil kunne karakteriseres som en "harmoniserende tolkningsstil", en tolkningsregel som kommer til anvendelse når ikke tolkningsdokumentet eller spesifikke sakstilknyttede tolkningsmomenter gir et bestemt svar¹⁴. Dette er generelt rettsstoff i form av bakgrunnsretten, øvrig praksis og argumentasjonsmønstre i form av reelle hensyn for typetilfeller eller hypotetiske partsforutsetninger (ibid s. 262 og 265.). Mange juridiske forfattere (ibid) skiller mellom konkret og regelbestemt utfylling, hvor førstnevnte betegner individuelle rimelighetsbetraktninger mens sistnevnte betegner generaliserte typeforutsetninger med varierende støtte i bakgrunnsretten. Felles for begge typer utfylling er at de utgjør argument til å bruke på "rettstomt" område, og som i de fleste tilfeller vil gi en rimelig og balansert løsning av den type kontraktsforhold som oppstår. På denne måten skal standpunktet ha forankring i det konkrete avtaleforholdet, generelle typeforutsetninger ut ifra partsforhold, og samtidig tatt i betraktning den generelle bakgrunnsretten (ibid, mv. henvisninger, og s. 274.). I eksemplene nedenfor vil begge former for utfylling bli brukt, det vil si rettslige, generaliserte typeforutsetninger og konkrete rimelighetshensyn.

Her presenteres to kontrasterende typetilfeller av fremtidsfullmakter uten spesifiserte kompetanseforhold.

3.1.1 Typetilfelle 1: Fullmektigene er fullmaktsgivers barn (krav om enighet)

Et eksempel her kan være en fremtidsfullmakt der fullmektigene A, B og C, som er barn av fullmaktsgiver, får ansvar for sin forelders økonomiske og personlige forhold etter inkapabilitetstidspunktet. Fremtidsfullmakten konstaterer simpelthen at fullmektigene har rett til å disponere over fullmaktsgiverens økonomiske og personlige forhold.

---

¹⁴ Hov/Høgberg, Alminnelig Avtalerett, s. 260

Dersom fremtidsfullmakten er taus om fullmektigenes nærmere kompetanse, kan svaret utfylles ved å søke frem til fullmaktsgivers vilje ved å spørre fullmaktsgiveren selv (såfremt vedkommende kan forstå spørsmålet, sml. vgml. § 85), eller ved å analysere mulige instruksjer/forskrifter som er blitt gitt til fullmektigen(e) i forbindelse med fullmaktoppsettelsen. Hvis intet av dette lar seg gjøre, kan utfylling skje i form av etterfølgende forhold som kan kaste lys over fullmaktsgivers antatte vilje (se eksempel i LG-2018-166190/HR-2019-1758-A (skifte) med etterfølgende brev til advokaten).

Formålet ved oppnevningen av barna vil også være relevant. I dette eksempelet, hvor det er en forelder som har oppnevnt sine tre barn, er det plausibelt å legge til grunn at de tre barna ble oppnevnt blant annet av hensyn til at ingen av barna skulle føle seg forbigått. Dette hensynet kan oppsummeres i likevekt- og rettferdighetsbetraktninger. Ettersom fullmaktsgiver på opprettelsestidspunktet skal ha være fullt ut kapabel, vil det måtte forutsettes at fullmaktsgiveren den gang var klar over omfanget av disposisjonene; fremtidsfullmakten kan omfatte svært betydningsfulle forhold om alt fra salg av fast eiendom/innbo, til å begjære skifte og gi forskudd på arv (såfremt dette er særskilt angitt jf. §§ 86 og 87), for å nevne noe. Av hensyn til de potensielt store konsekvensene fremtidsfullmakten kan ha for fullmaktsgiverens (og derav arvingers) formue, kan fremtidsfullmakter i realiteten plasseres i samme kategori som testament. Det er derfor naturlig å legge til grunn at når fullmaktsgiver ønsker å oppnevne "alle barna", er dette også av hensyn til konsekvenser som de ulikeartede (formuerettslige) disposisjoner kan få for barna, i tillegg til et ønske om ikke å særstille én enkelt. Det kan også være at noen av barna er særkullsbarn etter fullmaktsgivers avdøde ektefelle, og at fullmektigene samlet sett representerer ulike slektsgrupperinger. Likevekts- og rettferdighetsbetraktninger henger slik sett også sammen med kontrollhensyn.

Uten nærmere holdepunkter i fullmaktsforholdet bør det da - ut ifra likevekts- og rettferdighetsbetraktninger - være et utgangspunkt at alle oppnevnte fullmektiger får en stemme som er like mye verdt ved utføringen av fullmaktsoppdraget når disse er fullmaktsgivers livsarvinger. Altså gjelder det her et enighetskrav.

Lovforarbeidene forutsetter også at det kreves enighet mellom fullmektigene når disse er fullmaktsgivers barn: "Det (kan ...) tenkes behov for å utpeke flere fullmektiger som må disponere i fellesskap, f.eks. hvor fullmaktsgiver har flere barn og ikke ønsker å utpeke bare en av dem til fullmektig. Hvis forutsetningen er at fullmektigene skal handle i fellesskap, vil

fullmakten falle bort hvis en av fullmektigene faller fra, med mindre fullmakten selv bestemmer noe annet" (Ot.prp. s. 114). Forutsetningen for uttalelsen er altså at "fullmektigene skal handle i fellesskap" hvis *for eksempel* fullmektigene er fullmaktsgivers barn. At eksempelet er knyttet til fullmaktsgivers barn er ikke tilfeldig ettersom fullmaktsgiver "ikke ønsker å utpeke bare en av dem til fullmektig". Dette er diametralt forskjellig fra den andre situasjonen som forarbeidene beskriver, hvor fullmektigene ikke er fullmaktsgivers barn, og hvor "fullmektigene (...) alle gis kompetanse til å handle på egen hånd" (ibid). Denne sistnevnte situasjonen omtales i pkt. 3.1.2.

Forarbeidenes løsning om at fullmektigene skal handle i fellesskap når disse er barna til fullmaktsgiver, samsvarer med nevnte likevekts- og rettferdighetsbetraktninger.

Utgangspunktet om å handle i fellesskap må forstås slik at fullmektigene skal være enige ved enhver disposisjon som foretas. At fullmektigene må være enige vil dermed kunne påberopes å utgjøre fullmaktens grense etter avtl. § 10 (1), slik at fullmaktsgiver ikke er bundet med mindre alle fullmektigene er enige om disposisjonen.

Kravet om enighet har likevel noen praktiske utfordringer ved seg, og som vil kunne gå på bekostning av fullmaktsgivers interesser.

For det første kan det ta lang tid å samle full oppslutning fra fullmektigene. Forsinkelser kan gå på bekostning av en effektiv forvaltning av både fullmaktsgivers formue og de mer personlige avgjørelser som ellers krever rask håndtering av hensyn til fullmaktsgivers helse.

For det andre kan det virke unødvendig formalistisk om mindre disposisjoner, for eksempel en beskjed betalingsfaktura, krever alle fullmektigenes enighet. Dette må imidlertid kunne løses praktisk; såfremt ikke fullmakten eller instruksene stenger for det, må det være innenfor fullmektigenes skjønn at slikt overlates til den fullmektigen som utpekes til dagligdagse gjøremål, forutsatt at medkontrahenten aksepterer dette, og fullmaktsgiver ikke protesterer. For "faste betalingsoppdrag" følger en lignende regel av vgml. § 93. Såfremt betalingen er i fullmaktsgivers interesse, tilsier de beste rettskildemessige grunner en slik særregel. Hvorvidt medkontrahenter generelt er villig til å la hensynet til effektiv forvaltning gå foran formalia, er usikkert. For bankers vedkommende har det oppstått en praksis om å tolke fremtidsfullmakter

restriktivt når fullmektigen har kompetanse til håndtering av bankkonti og foreta pengeutbetalinger¹⁵.

For det tredje kan det oppstå problemer knyttet til hvorvidt det må stilles krav om konsensus alle fullmektigene imellom, eller om det i enkelte tilfeller er tilstrekkelig med (kvalifisert) flertall. I SRF's rapport¹⁶ vises det til et reelt eksempel der hele fem fullmektiger var oppnevnt samtidig. Det at loven ikke krever at fullmektigene må akseptere sine fullmaktsoppdrag, gjør situasjonen desto mer problematisk. Hvis for eksempel den femte fullmektigen er bosatt i utlandet er uvitende om fullmaktsoppdraget, må det ved et krav om konsensus tas store grep fra de øvrige fullmektigene for å oppnå vedkommendes aksept. Alternativt må det opprettes vergemål som i så fall vil bringe fremtidsfullmakten til opphør i den utstrekning vergemålet overtar, jf. § 91, eventuelt et vergemål med begrenset mandat sml. § 86 (2). Et krav om konsensus vil derfor kunne slå svært uheldig ut når en står overfor en passiv eller motstridig fullmektig. Likevel er utgangspunktet at alle fullmektigene konsekvent må være enige hvis en ferdig tolket og utfylt fremtidsfullmakt forutsetter enighet.

For det fjerde betinger denne løsningen at den tause fullmakten må utfylles som et konkret rettsspørsmål. Dette er ikke nødvendigvis en god eller tilgjengelig prosess for fullmektigene å skulle vurdere deres kompetanser i forhold til hverandre. Det kan foreligge situasjoner hvor eksempelvis én fullmektig mener at fullmakten bør forstås slik at vedkommende er gitt en selvstendig kompetanse knyttet til f.eks. dagligdagse regningsbetalinger, fordi vedkommende før inkapabilitetstidspunktet var den eneste som tok hånd om slikt, og at dette var ment å skulle videreføres uten realitetsendring ved fremtidsfullmakten. Jo mer åpent tolkningsrom som fullmaktsgiver etterlater til fullmektigene å nøste opp i, desto mer vil dette være egnet til å skape konflikter, i strid med formålet om en harmonisk ordening ved å oppnevne alle sine barn som likestilte fullmektiger.

Det positive ved et konsekvent enighetskrav er at det for tredjepersoner ikke vil være noe rom for tvil om fullmektigenes kompetanseforhold. Tredjepersoner vil ikke kunne bli hørt med aktsom god tro med mindre de har forsikret seg om at alle fullmektigene har positivt godtatt disposisjonen. Ettersom fullmaktens grense allerede er overskredet om ikke alle fullmektigene

---

¹⁵ SRF-rapporten, s. 29

¹⁶ SRF-rapporten, s. 55)

er enige, jf. avtl. § 10 (1), vil det ikke være grunnlag for å vurdere hvorvidt tredjepersoner var aktsomt godtroende om et indre instruksbrudd som var at en enkelt fullmektig egentlig skulle ha disponert, jf. § 11 (1). Har ikke tredjepersonen skaffet samtykke fra alle fullmektigene, vil fullmaktsgiver være ubundet.

Ved et enighetskrav mellom fullmektiger, oppstår spørsmålet om fullmakten opphører dersom én fullmektig bortfaller og fullmakten ikke regulerer forholdet til en suksessorfullmektig etter § 79 (3). Forarbeidene fastholder at "Hvis forutsetningen er at fullmektigene skal handle i fellesskap, vil fullmakten falle bort hvis en av fullmektigene faller fra, med mindre fullmakten selv bestemmer noe annet" (Vergemålsutvalget: 14.5.3). Men fullmaktsgiver kan altså sikre seg på forhånd ved å oppstille en prioritetsrekkefølge, for det tilfelle at "(...) den først prioriterte, f.eks. på grunn av egen sykdom, dødsfall m.m., ikke kan eller vil påta seg oppdraget den dagen fullmakten blir aktuell" (ibid).

3.1.2 Typetilfelle 2: Fullmektigene er andre enn fullmaktsgivers barn (selvstendige kompetanser)

Det ovennevnte enighetskravet knytter seg til eksempelet der fullmektigene er fullmaktsgivers barn. Som nevnt begrunnes enighetskravet i at disposisjonene kan få konsekvenser for barna selv, og at ingen av barna skal føle seg forbigått. Der fullmektigene er andre enn fullmaktsgivers barn, typisk en yrkesprofesjonelle og/eller en venn, gjør ikke tilsvarende likevekts- og rettferdighetsbetraktninger seg gjeldende. Spørsmålet blir da om det skal innfortolkes et enighetskrav, eller om fullmektigene har selvstendige kompetanser til å opptre uavhengig av hverandre.

Desto fjernere man kommer fra likevekts- og rettferdighetsbetraktninger mellom fullmektigene, og jo nærmere man kommer de mer pragmatiske grunner for hvorfor fullmektigene ble oppnevnt, desto mer taler for at hver enkelt fullmektig har selvstendig kompetanse. Selvstendige kompetanser kan begrunnes i effektivitetshensyn; når fullmektigene er oppnevnt etter sine yrkesforutsetninger, tilsier de mest pragmatiske grunner at hver

fullmektig har selvstendig kompetanse for så vidt ikke annet følger av fullmakten eller instruks¹⁷.

Forarbeidene forutsetter at de fullmektiger som ikke er fullmaktsgivers barn er ment å ha selvstendige kompetanser. Der heter det at "En annen mulighet (...enn der fullmektigene er fullmaktsgivers barn og hvor det er et enighetskrav) er å utpeke flere fullmektiger som alle gis kompetanse til å handle på egen hånd" (Ot.prp. s. 114).

Ulemper ved at fullmektigene har selvstendige kompetanser, er ifølge forarbeidene at det "(...) kan skape problemer i forhold til tredjemann, ved at det åpnes for en risiko for kolliderende rettshandler over samme formuesgode. (... Slike problemer) vil måtte løses etter alminnelige regler om dobbeltsuksesjon". (ibid). Det tap som den tredjepersonen som ikke får rett til formuesgodet har lidt, kan i så fall søkes erstattet av fullmektigen(e) i medhold av avtl. § 25.

Andre ulemper som denne situasjonen medfører, er at det vil kunne skape stor grad av usikkerhet for medkontrahenter om hvilken fullmektig man skal forholde seg til, og når en avtale er å anse som inngått. Det vil til sammenligning være enklere for medkontrahenter å forholde seg til et enighetskrav, ettersom man da ikke trenger å forholde seg til for eksempel motstridende signaler fra ulike fullmektiger som hver især mener å ha vetorett mot den tiltenkte disposisjonen.

Når yrkesprofesjonelle fullmektiger har selvstendige kompetanser, vil det dessuten kunne by på utfordringer for tredjepersoner med hensyn til når disse skal anses å være i aktsomt god tro knyttet til fullmektigens mulige instruksbrudd, jf. avtl. § 11 (1). Konkret blir spørsmålet om tredjepersonen skal godta at den yrkesprofesjonelle fullmektigen som disponerer har selvstendig kompetanse uten nærmere undersøkelser. I forarbeidene uttales at det "Generelt må [...] forutsettes at tredjemann krever å få godtgjort at det foreligger en framtidfullmakt" (Vergemålsutvalget, s. 298). Ettersom fullmakten er taus, blir spørsmålet om tredjepersoner burde undersøke kompetanseforholdene ved å forhøre seg med en annen fullmektig, eventuelt

---

¹⁷ Se slik argumentasjon i SRF-rapporten s. 55: "*I mangel av holdepunkter for noe annet, synes da den mest nærliggende tolkningen å være at hver enkelt er gitt en selvstendig representasjonsrett. Fylkesmennenes praksis ved utforming av attest tilsier at også fylkesmennene, i hvert fall enkelte av dem, har lagt dette alternativet til grunn.*"

med fullmaktsgiver selv. Hvis det foreligger interne instruksjoner om et enighetskrav som tredjepersonen ville ha hørt om ved slike undersøkelser, kan tredjepersonen neppe regnes for å være aktsomt godtroende. Men dersom det ikke foreligger instruksjoner, og svaret utelukkende beror på en tolkning av taus fullmakt, ville ikke nærmere undersøkelser ha gitt noe avklarende svar, og godtrokravet vil måtte anses oppfylt¹⁸.

Når fullmektigene kan disponere selvstendig, oppstår også spørsmålet om hva som skjer der én fullmektig bortfaller, og fullmakten ikke har regulert alternativ suksessorfullmektig. Forarbeidene uttaler som nevnt at "Hvis forutsetningen er at fullmektigene skal handle i fellesskap, vil fullmakten falle bort (...)" (Vergemålsutvalget: 14.5.3). Men uttalelsen knytter seg konkret til situasjonen der fullmektigene skal handle i fellesskap, ikke situasjonen der fullmektigene, som her, har selvstendig kompetanser.

Ut ifra de særegne likevekts- og rettferdighetsbetraktninger som begrunner opphør av fullmakten i situasjonen med enighetskrav, kan man motsetningsvis legge til grunn at når fullmektigene skal handle selvstendig, så burde i hvert fall ikke fullmakten i sin helhet opphøre ved den ene fullmektigens bortfall. Det er i fullmaktsgivers klare interesse at fullmakten består i sin helhet, i tråd med at fullmektigene ble tiltenkt selvstendige kompetanser. Dette bør modifieres dersom bortfallet av den éne fullmektigen medfører så stor merbelastning på den gjenværende at fullmaktsgiver får behov for vergemål. I så fall vil fremtidsfullmakten opphøre på grunn av vergemålet, i den utstrekningen vergemålet overtar, jf. vgml. § 91.

3.1.3 Avsluttende betraktninger om sontringen der fullmektigene er, eller ikke er, fullmaktsgivers barn

De hensyn som begrunner et enighetskrav er altså vesentlig sterkere når fullmektigene er fullmaktsgivers barn, nemlig likevekts- og rettferdighetsbetraktninger i egenskap av at de alle er fullmaktsgiverens livsarvinger.

---

¹⁸ Se lik konklusjon om god tro-undersøkelser som uansett ikke ville ha ført frem i Tredjemannsproblemene, om formuerettslige argumentasjonsmønstre, Marthinussen, pkt. 5.2)

En praksis der "tause" fremtidsfullmakter skal tolkes slik at fullmektiger er undergitt et enighetskrav avhengig av om fullmektigene er fullmaktsgivers barn eller ikke, kan imidlertid være retts teknisk vanskelig å håndheve i form av grensedragningsproblematikk knyttet til undersøkelser av slektsforholdene.

Et spørsmål i forlengelsen av dette er hvilken betydning slektsforhold skal ha for kunnskaps- og aktsomhetsvurderingen hos medkontrahenten knyttet til dennes vurdering av fullmektigens kompetanse. Fullmaktsgiver vil bare være bundet hvis medkontrahenten visste eller burde visst om instruksbrudd, jf. avtl. § 11 (1). Det kan virke noe forfeilet om medkontrahenter, i tillegg til å spørre seg selv om fullmektigen(e) opptrer i henhold til fullmakten, også skal måtte vurdere slektsforhold og trekke rettslige slutninger ut ifra dette. Spørsmålet blir da nærmere bestemt om slektsforhold skal påvirke medkontrahentens aktsomhetsterskel knyttet til fullmektigens kompetanse.

Den åpne rettstilstand fra lovgiver er helt bevisst, jf. "Utvalget ønsker likevel ikke å sette begrensninger i forhold til om flere kan utpekes som fullmektig", og noen nærmere lovregulering finnes ikke. Hvis det er oppnevnt flere fullmektiger uten at kompetanseforholdene er regulert i fullmakten, bør skillet mellom situasjonen der fullmektigene er eller ikke er fullmaktsgivers barn være sentral når verken fullmakten, loven eller andre rettskilder er tydelige på hvordan dette skal løses. Det innebærer at hvorvidt fullmektigene er eller ikke er fullmaktsgiverens barn burde få konsekvenser for fullmaktens ytre grense i form av enighetskrav, og hvorvidt medkontrahenten er i aktsom god tro om den handlende fullmektigens kompetanse etter fullmaktens indre forhold.

3.1.4 Kombinasjonstilfeller og grensedragnings spørsmål om slektsforhold

Det kan oppstå tvilsomme grensedragnings spørsmål knyttet til kombinasjonstilfeller, hvor fullmektigene har sterk, varierende eller ingen grad av familiær tilknytning til fullmaktsgiver. Man kan ut ifra de reelle hensyn som gjør seg gjeldende generelt legge til grunn at jo fjernere man kommer fra familiære forhold, desto fjernere kommer man fra de likevekts- og rettferdighetsbetraktninger som begrunner et enighetskrav mellom fullmektigene. Motsetningsvis vil de mer pragmatiske effektivitetshensyn som begrunner hvorfor fullmektigene er oppnevnt ut ifra sine yrkesforutsetninger, i stedet tale for at fullmektigene har selvstendige kompetanser.

I forlengelsen av dette bør slektskap også påvirke medkontrahentens aktsomhetsterskel knyttet til fullmektigens instruksbrudd; jo klarere familiære forhold som tilsier et enighetskrav, desto mer burde medkontrahenten nærmere undersøke kompetanseforholdene, jf. avtl. § 11 (1).

3.1.5 Konklusjon for fremtidsfullmakter med flere fullmektiger uten spesifiserte kompetanseforhold

Konklusjonen blir dermed at for "tause" fremtidsfullmakter uten spesifiserte kompetanseforhold, vil det for fullmektiger som er fullmaktsgivers barn være et utgangspunkt at det kreves enighet knyttet til alle disposisjoner (typetilfelle 1). Overholdes ikke dette er disposisjonen utenfor fullmaktens grense, og fullmaktsgiver står fri til å si seg ubundet, jf. avtl. § 10 (1).

For fullmektiger som ikke er fullmaktsgivers barn, vil utgangspunktet være at alle fullmektiger har selvstendige kompetanser til å handle på egenhånd der fullmakten er taus (typetilfelle 2).

Utenom disse to ytterpunktene vil det i kombinasjonstilfeller måtte foretas en konkret vurdering av likevekts- og rettferdighetsbetraktninger på den ene siden, holdt opp imot effektivitetshensyn på den andre. Ved grensedragningen vil momenter være graden av familiære forhold ved fullmektigene, som må holdes opp mot graden av yrkesprofesjonelle forhold ved fullmektigene. Jo klarere familiære forhold, jo mer taler det for at fullmektigene og medkontrahenten må forholde seg til et enighetskrav. Her vil medkontrahenten ha en skjerpet aktsomhetsterskel for instruksbrudd om kompetanseforholdene. Motsetningsvis gjelder at jo klarere fullmaktsforholdet bærer preg av yrkesprofesjonelle forhold, desto mer taler for at fullmektigene har selvstendige kompetanser, og hvor medkontrahenten lettere kan slå seg til ro i sin oppfatning om kompetanseforholdene.

3.2 Fremtidsfullmakter med spesifiserte kompetanseforhold i fullmakten eller gjennom instruks

Situasjonen er her at selve fremtidsfullmakten eller instruks fastslår hvilken kompetanse en enkelt eller alle fullmektigene skal ha. Det kan være angitt spesialiserte eller generaliserte disposisjonsforhold, og videre om den enkelte fullmektigen skal kunne disponere på selvstendig grunnlag, eller om det kreves enighet blant alle. Disse forutsetningene vil fremgå av de fem eksempelfullmaktene som presenteres i dette kapitlet.

Et viktig poeng er om spesifiseringen av kompetanseforholdene er eller ikke er synlige for medkontrahenten. Hvis kompetanseforholdene bare fremgår av en intern instruks som ikke er synlig for medkontrahenten, og den aktuelle fullmektigen foretar en disposisjon som han ikke hadde personell kompetanse til, blir problemstillingen hvorvidt medkontrahenten burde undersøke disse forholdene nærmere, jf. avtl. § 11 (1). Dette må vurderes konkret, og det vises til de tilsvarende godtro-vurderingene ovenfor. Et sentralt moment vil her være om fremtidsfullmaktsforholdet, slik det fremstår for medkontrahenten, gir en indikasjon på at fullmektigene må forholde seg til et enighetskrav, eller andre indikasjoner på kompetanseforhold som gir medkontrahenten oppfordring til nærmere undersøkelser.

3.2.1 Eksempel 1. Fullmektigene har forskjellige og generaliserte ansvarsområder (forskjellige generalkompetanser)

Et typisk eksempel kan være en fremtidsfullmakt der det er oppnevnt to fullmektiger og hvor én fullmektig har ansvar for fullmaktsgiverens økonomiske forhold, mens den andre har ansvar for fullmaktsgivers personlige forhold. At det er adgang til så vide generalfullmakter, fremgår for det første av ordlyden i vgml. § 80 (1), og støttes av systembetraktninger i loven. Men loven har tre unntaksbestemmelser som innsnevrer fullmaktsgivers fullmaktskompetanse. Det første unntaket er det absolutte forbudet mot "særlig personlige forhold" og de situasjoner som listes opp i § 80 (3), herunder spørsmål om stemmeavgivning, ekteskap, farskap, organdonasjon, testamentsopprettelser/tilbakekall og tvang. Disse forhold er bare tillatt dersom det er særskilt lovhjemmel. Det andre unntaket er at gaver som overgår det "sedvanlige" må være "særskilt angitt" jf. § 87. Det tredje unntaket er inhabilitet med mindre forholdet er "særskilt angitt" jf. § 86 (se særskilt behandling i punkt 3.3).

Med begrensningene som følger av nevnte §§ 80 (3), 86 og 87, kan fullmektigene oppnå stort handlingsrom gjennom formuleringen "økonomiske og personlige forhold"¹⁹. Det er ikke noe krav om at visse disposisjoner av f.eks. stor verdi skal måtte spesifiseres eller særskilt nevnes i fullmakten. Men at dette har vært en (feiltolket) forvaltningspraksis tidligere, kan man se ved eksempelet der Statens Kartverk helt frem til 23. mai 2017 ifølge sine rundskriv krevde at selve fremtidsfullmakten måtte tydelig angi den aktuelle eiendommen med gårds- og bruksnummer og kommune for at tinglysning skulle tillates. Tilsvarende stod også tidligere på fylkesmannens www.vergemal.no: "den aktuelle eiendommen må kunne identifiseres". Begge aktører har i dag endret formuleringen til "bør"²⁰. I dag praktiserer Kartverket altså tinglysning selv om fremtidsfullmakten bare hjemler disposisjoner om "økonomiske forhold"²¹.

Det er bred rettskildemessig dekning for at det i dag ikke gjelder noen spesifikasjonskrav utover det loven selv setter, og enhver tidligere tvil om dette ble ryddet av veien etter HR-2019-1758-A (skifte): "Det er heller ikke rettskildemessig grunnlag for at fremtidsfullmakten i tilfelle må angi særskilt at fullmektigen skal kunne kreve skifte [... slik det f.eks. er for] gaver ut over [det] sedvanlige. Dersom fullmektigen er gitt en generalfullmakt [om] personlige forhold, vil det [...] kunne fremsettes krav om skifte [...]. En grunnleggende forutsetning er imidlertid at kravet [...] begrunnes i fullmaktsgiverens interesse" (53).

Høyesterettsuttalelsen tyder på at det ikke er grunnlag for å oppstille noe spesifikasjonskrav ut over det som følger av loven selv, om særlig personlige forhold i § 80 (3), inhabilitet i § 86, og gaver som ikke er sedvanlige i § 87. At det ikke er grunnlag for å utvide disse grensene, uten lovhjemmel, kan begrunnes i at disse unntakene representerer helt særegne forhold. Fremtidsfullmaktsinstituttets privatrettslige formål om å bevare selvbestemmelsesretten tilsier at grensene som lovgiver allerede har trukket opp skal forstås som kasuistisk uttømmende.

---

¹⁹ Det er imidlertid tvilsomt hvorvidt fremtidsfullmakter overhode kan omfatte prosessfullmakt etter tvistelovens § 2-2 (4), jf. § 2-3, da tvisteloven bare oppstiller "verge" som stedfortreder, og ikke fremtidsfullmektig, se nærmere: Stavnes, Ida C. "Prosessuell fremtidsfullmakt - en legislativ gråsoner")

²⁰ Se *Fremtidsfullmakter en oppdatering*, Peter Hambro, (Fremgangsmåte ved stadfestelse), og <https://www.vergemal.no/hva-boer-du-saerlig-passe-paa-naar-du-skriver-fremtidsfullmakt.524077.no.html>

²¹ SRF-rettsrapporten, s. 67

En fullmakt til å disponere over fullmaktsgivers økonomiske og personlige forhold, er altså en generalfullmakt til å foreta alle de disposisjoner som vergemålsloven ikke uttrykkelig forbyr eller krever særskilt angivelse. En åpenbar forutsetning som hele fremtidsfullmaktsinstituttet hviler på, og som Høyesterett trekker frem, er at alle disposisjonene må være i fullmaktsgivers interesse, i samsvar med den lovpålagte oppgaven fullmektiger har om å fremme fullmaktsgivers interesser og rettigheter etter § 85 (1).

Av hensyn til fullmektigene og potensielt tvilende medkontrahenter burde disposisjoner som omhandler vesentlige formuesgoder likevel angis uttrykkelig i fremtidsfullmakten, ettersom dette vil klargjøre fullmektigens kompetanse og derav gi fullmaktens sterkere notoritet. En generalfullmakt burde da presisere at den ikke er begrenset til de disposisjonene som er positivt angitt, med sikte på å unngå at fullmektiger eller medkontrahenten tolker disse som de eneste tillatte disposisjoner innenfor kategorien "økonomiske og personlige forhold".

Hovedutfordringen der én fullmektig har ansvar for det "økonomiske" og den andre fullmektigen har ansvar for det "personlige", knytter seg til grensedragningen mellom disse to kategoriene. Særlig kan grensedragningen bli problematisk dersom fremtidsfullmakten ikke positivt angir hvilke disposisjoner som blant annet skal inngå i hver disse to kategoriene. Uten slik angivelse vil fullmektigene og medkontrahenter måtte vurdere om den aktuelle fullmektigen har kompetanse, ut ifra om den enkelte disposisjonen er et "økonomisk" eller "personlig" forhold. Dette må vurderes som konkrete rettsspørsmål, og bare av denne grunn alene oppstår utfordringer for fullmektiger og tredjepersoner uten juridisk kompetanse.

Men også for de med juridisk bakgrunn gir dagens rettskilder begrenset rettsavklaring²². Dette var likevel bevisst akseptert av lovkonsepistene; situasjonen der "én fullmektig (skal) representere fullmaktsgiver i økonomiske forhold, og én annen i personlige forhold (...kan) skape problemer i forhold til å trekke grensene mellom de ulike fullmektigens kompetanse." (...) "Utvalget ønsker likevel ikke å sette begrensninger (...)" jf. Vergemålsutvalget, s. 295 flg.

---

²² Se f.eks. uenigheten mellom lagmannsretten og Høyesterett om hvorvidt skiftebegjæring var et økonomisk eller personlig forhold gjennom nevnte HR-2019-1758-A (skifte)

Det er sikker rett at grensedragningen mellom "økonomiske og personlige forhold" i fremtidsfullmaktsinstituttet skal være sammenfallende med grensedragningen i vergemålsinstituttet. Dette illustreres for det første ved flere like formuleringer i bestemmelsene §§ 80 og 21 om innhold og omfang, herunder at lovteksten i §§ 80 (3) og § 21 (2) om særlig personlige forhold mm. er identisk. I relasjon til grensedragningen i fremtidsfullmaktsinstituttet, uttales det i forarbeidene nettopp at "Med personlige forhold menes her det samme som er ment å omfattes av vergens kompetanse på det personlige området" (ibid). At grensedragningen skal være sammenfallende kom også klart frem i HR-2019-1758-A (skifte), der Høyesterett hentet inspirasjon fra HR-2017-275-A (leieavtale), selv om sistnevnte dom (leieavtale) utelukkende knyttet seg til vergemål (se HR-2019-1758-A avsnitt 38 og 47).

Forarbeidene nevner uttrykkelig visse disposisjoner som typisk vil være "personlige forhold", blant annet spørsmål om fullmaktsgivers bosted og innredningen av den, fritidsaktiviteter, kosthold, lege- og tannlegetimer, og klage på ytelser og behandling. I tillegg inngår rene helse- og sosiale spørsmål innenfor rammen av det som nære pårørende kan avgjøre (Ot.prp. til § 80 og Vergemålsutvalget, s. 58). En skranke loven trekker opp, er som nevnt de særlig personlige forhold i § 80 (3).

Som typiske eksempler på "økonomiske forhold" nevner forarbeidene blant annet kjøp/salg av eiendeler, gjelds- og utgiftsbetalinger, håndtering av investeringer, forsikringer, bankkonti, selvangivelser og søknader om økonomiske ytelser. I tillegg nevnes mottak eller avslag på arv (Ot.prp. til § 80). En skranke loven trekker opp, er som nevnt gaver utover det sedvanlige i § 87, som i så fall må være "særskilt angitt".

Noen av eksemplene som forarbeidene nevner vil ikke klart kunne plasseres utelukkende i den ene eller andre kategorien. For eksempel nevnes valg av bosted som "personlige forhold", mens kjøp av fast eiendom skal være eksempel på "økonomiske forhold". Ved en kompetansedeling der den ene fullmektigen skal ta hånd om det økonomiske, og den andre har ansvaret for det personlige, kan det oppstå praktiske problemer. Hvordan skal den ene fullmektigen bestemme bosted når den andre skal kjøpe boligen? En bedre løsning ville ha vært om begge fullmektigene tok én felleskoordinert avgjørelse (eventuelt at fullmektigene inngikk avtalte om at den ene tar avgjørelsene alene, forutsatt at medkontrahenten samtykker). I slike situasjoner innebærer grensedragningen mellom "økonomiske og personlige forhold"

en oppstykket, semantisk og kunstig øvelse. Videre betinger slike situasjoner at fullmektigene helst har gode samarbeidsevner, noe som ikke nødvendigvis ble tilstrekkelig hensyntatt den gang fullmaktsgiver oppnevnte fullmektigene med nettopp forskjellige generalkompetanser.

Forarbeidene fremhever at ved tvilstilfeller, f.eks. der "en avgjørelse er å anse som personlig, selv om den gjelder økonomiske verdier, direkte eller indirekte, [...vil det være en ledetråd for grensedragningen om det er] de personlige elementer som i det vesentlige motiverer en beslutning (ibid).

Dette motivasjonsmomentet fikk betydning i HR-2017-275-A, som gjaldt hvorvidt disposisjoner knyttet til vergetrengendes leieavtale skulle karakteriseres som personlige eller økonomiske forhold, idet vergen var satt til å ta hånd om kun et økonomisk vergemål. Vergetrengende mente at oppsigelse av leieavtale for eget bosted var noe som han selv, uten innblanding fra vergen, hadde rett til å foreta fordi dette var et personlig forhold som ikke var omfattet av vergemålet.

Høyesterett viste til forarbeidsuttalelsen, og drøftet hvordan motivasjonsmomentet skulle inngå i vurderingen. Ved grensedragningen mellom økonomiske og personlige forhold, skulle man se hen til hva som motiverte den vergetrengende til å foreta handlinger som det vurderes å beskytte han eller henne mot (44). Hvis det fra den vergetrengendes side var et ønske om tilgang på penger, ville disposisjonen - å avslutte en leieavtale - være et økonomisk forhold. Men hvis motivasjonen derimot var å endre bosted, for eksempel av miljømessige eller sosiale grunner, ville oppsigelsen være et personlig forhold (50). Ettersom vergetrengende bl.a. var spilleavhengig var det mer plausibelt å legge til grunn at motivasjonen for å avslutte leieforholdet var videre finansiering av pengespill. Det å avslutte leieavtalen ble av den grunn ansett å være et økonomisk forhold, som var omfattet av vergemålet.

En problemstilling er om man skal vektlegge motivasjonsmomentet tilsvarende ved grensedragningen mellom økonomiske og personlige forhold i et fremtidsfullmaktsforhold.

Dette ble senere besvart bekreftende av Høyesterett i avgjørelsen inntatt i HR-2019-1758-A (skifte). Det ble her uttalt at "[etter forarbeidene] er det videre vist til at det ved grensedragningen mellom økonomiske og personlige forhold vil være riktig å se hen til om det er økonomiske eller personlige elementer som i det vesentlige motiverer en beslutning, jf.

også avgjørelsen i HR-2017-275-A avsnitt 50. At en disposisjon har klare økonomiske konsekvenser for fullmaktsgiver er dermed ikke nødvendigvis avgjørende. Jeg føyer til at det i fullmaktstilfeller vil være motivasjonen ved etableringen av fullmakten som det i tilfellet er naturlig å se hen til. (38)"

Det skal ifølge Høyesterett altså legges stor vekt på fremtidsfullmaktsgiverens (antatte) motivasjon på opprettelsestidspunktet når fullmektigene senere skal trekke grensene mellom de økonomiske og personlige forhold.

En kan ha et kritisk blikk på dette motivasjonsmomentet når Høyesterett, uten videre begrunnelse eller redegjørelse for praktisering av en slik regel, legger til grunn at motivasjonsmomentet også skal vektlegges under fremtidsfullmaktsinstituttet. Det er visse praktiske og prinsipielle innvendinger mot å la dette være et sentralt moment her.

De praktiske innvendingene som gjør seg gjeldende knytter seg til to forhold; for det første hvordan man skal identifisere og sammenligne fullmektigens motivasjon bak en fullmaktsdisposisjon med fullmaktsgiverens antatte motivasjon, og for det andre hvordan det skal bevises hva fullmaktsgiver hypotetisk sett ville ha ment om disposisjonen dersom man gikk tilbake til opprettelsestidspunktet. Dette vil være desto vanskeligere jo lengre tid som er gått.

De prinsipielle innvendingene knytter seg til at fremtidsfullmakter, i motsetning til vergemål, ikke i samme grad handler om å "beskytte" vedkommende fra seg selv; fullmaktsgiver trekker jo av egen fri vilje selv opp rammen for hva fullmektigene har kompetanse til å foreta av disposisjoner om sitt eget fremtidige liv. Fremtidsfullmaktsinstituttet er dermed et sterkt utslag av den frie *private autonomi*. Ved et tvungent eller ordinært vergemål er det derimot opp til det offentlige å sette disse rammene etter en paternalistisk vurdering av den vergetrengendes behov. Dette gjøres ut ifra *statens heteronome myndighet*, og her har "beskyttelsesmekanismen" (jf. HR-2017-275-A leieavtale) en langt mer fremtredende rolle.

Ettersom Høyesterett i HR-2019-1758-A (skifte) rent faktisk ikke selv gikk inn på motivasjonsmomentet ved grensdragningen knyttet til om begjæringen om skifte var et økonomisk eller personlig forhold, kan man med rette mene at motivasjonsmomentet er en ren obiter dictum-uttalelse; motivasjonsmomentet var definitivt ikke nødvendig for å komme frem

til domsresultatet som gikk ut på at retten til å begjære skifte uansett var omfattet av fullmakten og lå innenfor lovens rammer. Av større betydning er at Høyesterett her forsøkte å avhjelpe problemene ved grensedragningsproblematikken som forarbeidene ikke løste, uten at Høyesteretts løsning nødvendigvis gir klarere retningslinjer. Motivasjonsmomentet gir mening innenfor vergemålsretten, men overføringsverdien til fremtidsfullmakter fremstår ikke uten videre som en generell eller konkret god regel. I hvert fall bør motivasjonsmomentet ikke få uttelling når opprettelsestidspunktet ligger langt tilbake i tid.

Grensedragningen mellom økonomiske og personlige forhold vil i første omgang måtte forsøkes løst av fullmektigene og tredjepersoner. At slike forholdsvis kompliserte rettsspørsmål skal nøstes opp under utføringen av fullmaktsoppdraget, vil kunne medføre både uklarhet og tidsspille, og styrke tvilsgrunnlaget knyttet til om tredjepersoner anser fullmektigen å ha kompetanse til disposisjonen. Særlig problematisk er det hvis disposisjonen befinner seg i grenseland mellom de to kategorier, eventuelt berører begge disse forhold slik som ved boligeksempelen ovenfor. Dersom den ene fullmektigen ikke kan, vil, eller har mulighet til å samarbeide med den andre, vil dette danne grobunn for interne konflikter.

Samlet sett kan grensedragningen medføre ulike ulemper som kan aktualisere behovet for at fullmaktsgiver i stedet blir undergitt vergemål, og som da i nødvendig utstrekning avløser fremtidsfullmakten²³. Opprettelse av uønsket vergemål vil gjerne være tidkrevende og derav ytterligere gå utover fullmaktsgiverens interesser.

3.2.2 Eksempel 2. Fullmektigene har forskjellige og spesialiserte ansvarsområder (eksklusive spesialkompetanser)

Vgml. § 80 andre setning sier uttrykkelig at fullmakten kan begrenses til å gjelde "bestemte områder".

---

²³ Professor Torstein Frantzen forfektet allerede i 2008 at fremtidsfullmakter ikke burde tillates på det personlige område overhodet, og særlig ikke hvis medisinske spørsmål skulle inngå i kategorien "personlig forhold" (slik det er blitt til) se Torstein Frantzen, se *Fremtidsfuldmagter*, UiO.

Et eksempel kan være en fremtidsfullmakt med to fullmektiger der fullmakten eller instruksjer spesifiserer visse disposisjoner som skal være den ene fullmektigers eksklusive kompetanse, mens den andre fullmektigen har ansvar for visse andre disposisjoner. For eksempel skal fullmektig A ta hånd om alle løpende regningsutbetalinger, hverdagslige innkjøp, kjøp/salg/utdeling av løsøre (til slekten), utdeling av sedvanlige gaver og bestemme når fullmaktsgiver skal flytte inn på sykehjem. Fullmektig B skal derimot ta hånd om kjøp og salg av fast eiendom, salg av bil, investering av finansielle eiendeler, og utdele angitte gaver av større verdi. Dette kan være praktisk; fullmektig A er for eksempel fullmaktsgivers barn og de to har en sterk personlig relasjon, mens fullmektig B er en mer perifer bekjent/næringsdrivende som er spesielt god til å håndtere økonomi.

Et problem kan her oppstå i forbindelse med tolkning av fullmakten, for eksempel der en forestående disposisjon ikke fremgår av det som er positivt angitt (forutsetningen er da at disposisjonen ikke faller utenfor). I eksempelet over kan det oppstå grensedragningsproblemer med hensyn til hva som skal inngå i en kjøpsavtale om fullmaktsgivers bolig, når fullmaktsgiver skal flytte på sykehjem og det ikke er bedringsutsikter. Fullmektig B har som nevnt ansvaret for boligsalget, og boligsalget berører A som er satt til å utdele innbo til familie. Særskilte grensedragningsproblemer kan knytte seg til mer eller mindre faststående møblement (slik som kakkellovn, eldre møbler, lysekroner, osv.). Hvis ikke dette forhåndsavklares vil det også kunne skape uklarhet overfor kjøpere av eiendommen om hva som er omfattet av kjøpsavtalen.

Et annet problem kan være fullmektigenes ulike vurderinger av fullmaktens ikrafttredelse etter vgml. § 83 (2), jf. § 80 (2). Når fullmektigene bare kan handle i fellesskap (som eksempelet i punkt 3.1.1 der fullmektigene er fullmaktsgivers barn) forutsetter ikrafttredelse at fullmektigene er enige (jf. Ot.prp. 2008 til § 83). I det foreliggende eksempel derimot, der "[...] det er flere fullmektiger for ulike spørsmål, [så] må hver av dem vurdere ikrafttredelsen for sine oppdragsområder" (ibid).

Det at forarbeidene tar til orde for ulike ikrafttredelsestidspunkter for den enkelte fullmektigs eksklusive kompetanse, kan slå svært uheldig ut for fullmaktsgiver. Fullmektig B i eksempelet over kan mene at fullmaktsgiver ikke er i stand til å ivareta sine interesser for de større økonomiske disposisjonene som B har fått eksklusiv kompetanse til, mens A på sin side mener at fullmaktsgiver fortsatt er i stand til å ivareta sine personlige og helsemessige

interesser, slik som at fullmaktsgiver fortsatt kan bo i eget hjem i stedet for på sykehjem. Ut ifra forarbeidenes løsning om ulike ikrafttredelsestidspunkter, kan B f.eks. velge å investere fullmaktsgiverens penger i et prosjekt før A har bestemt at disse skal holdes av til å dekke utgiftene til fullmaktsgivers fremtidige sykehjemsplass. Hvis A etter hvert ser at fullmaktsgiverens helse blir så dårlig at fullmaktsgiver ikke er i stand til å ivareta sin helsemessige situasjon, må A og fullmaktsgiver i så fall vente den tiden det tar for at B skal tilbakeføre likvide midler fra investeringsprosjektet, gitt at disse midlene fortsatt finnes, og at B overhode samtykker.

Generelt kan løsningen om ulike ikrafttredelsestidspunkter for den enkelte fullmektigens eksklusive kompetanse reise en rekke problemer for fullmektigene, men også for fullmaktsgiver. Spesielt vanskelig blir hvis ulike ikrafttredelsestidspunktet kombineres med uklarhet vedrørende grensdragningene mellom fullmektigenes eksklusive kompetanser. Ulik ikrafttredelsestidspunkter ut ifra ulike ansvarsområder kan i beste fall gå utover effektiv forvaltning av fullmaktsgivers formuesgoder, og i verste fall utover fullmaktsgiverens helse. I tillegg vil det kunne oppstå usikkerhet for tredjepersoner med hensyn til foretatte og fremtidige disposisjoner.

3.2.3 Eksempel 3. Fullmektigene har samme ansvarsområder og kan bare disponere i fellesskap (enighetsfullmakt)

Enkelte fremtidsfullmakter fastsetter uttrykkelig at fullmektigene skal handle i fellesskap om alle disposisjoner som fullmakten gir adgang til. Formuleringen kan eksempelvis være at fullmektigene kan foreta "alle disposisjoner av økonomisk og personlig art som de i fellesskap finner nødvendig [...]" I tillegg til hvilke disposisjoner som skal inngås, kreves det her enighet om at inkapabilitetstidspunktet er passert for at fullmakten skal tre i kraft, jf. vgml. § 83.

Utfordringene her vil langt på vei være de samme som er nærmere beskrevet i punkt 3.1.1 (enighetskrav). I korthet knyttes de tre hovedutfordringene til potensielt langvarig tidsspille når man skal innhente samtykke fra alle fullmektiger, unødvendig formalisme knyttet til disposisjoner av mindre betydning, og at manglende enighet kan gå på bekostning av fullmaktsgivers helse og økonomi.

En særlig utfordring i denne type situasjon, oppstår hvis fullmektigene ikke blir enige om fullmaktsgiver skal anses inkapabel. Hvis én fullmektig mener fullmaktsgiver fortsatt fullt ut er kapabel, eller kapabel *nok*, vil denne i teorien ha vetorett knyttet til fullmaktens ikrafttredelse. Det ligger i sakens natur at det i tvilstilfeller gir liten veiledning å spørre fullmaktsgiver selv, ettersom fullmaktsgiver typisk ikke vil kunne forstå sakens betydning når det er reelt grunnlag for uenigheten. Det er da heller ikke lovpålagt å spørre fullmaktsgiver hvis "fullmaktsgiver ikke kan forstå sakens betydning" jf. § 85 (2).

Imidlertid vil dette kunne løses på flere måter. Som nevnt kan og bør fullmektigene skaffe legeerklæring om fullmaktsgivers (in)kapabilitet. Hvis legeerklæringen fastslår inkapabilitet, bør den tidligere motstridende fullmektigen nå innrette seg etter den faglige vurderingen ettersom inkapabilitetsvurderingen er medisinsk betinget. Her vil det forventes at fullmektigen overholder sin plikt til å fremme fullmaktsgiverens interesser og rettigheter etter § 85. Hvis denne fullmektigen likevel fortsetter å protestere, vil dette kunne oppfattes som trenering, som i så fall vil utgjøre et godt argument for at fullmaktsgiver har behov for ordinært vergemål. Etter § 91 (2) skal det nettopp legges vekt på om "fullmektigen ivaretar fullmaktsgiverens interesser som forutsatt i fremtidsfullmakten, og om det er behov for ytterligere bistand". De øvrige fullmektigene har også mulighet til å begjære opprettelsen av vergemål i medhold av bestemmelsens første ledd, eventuelt gi fylkesmannen en bekymringsmelding om behovet for vergemål.

Når fullmektigene har samme ansvarsområder og det kreves enighet knyttet til ikrafttredelsen og til disposisjonene, og det i fullmakten ikke er regulert nærmere bruk av sukessorfullmektig etter § 79 (3), vil fullmakten naturligvis opphøre i sin helhet dersom én fullmektig bortfaller, jf. Vergemålsutvalget pkt. 14.5.3.

3.2.4 Eksempel 4. Fullmektigene har samme ansvarsområder der begge kan disponere selvstendig (konkurransfullmakt)

Eksempelet her knytter seg til at fremtidsfullmakten eller en instruks som vises frem til tredjepersonen uttrykkelig spesifiserer at fullmektigene har samme ansvarsområder, og at hver fullmektig kan handle selvstendig om disse disposisjonene.

Under spesielle situasjonsbetingede omstendigheter kan en konkurransefullmakt være praktisk; fullmaktsgiver ønsker eksempelvis at fullmektigene, to gode økonomer, skal konkurrere med hverandre i håp om å oppnå mest mulig økonomisk gevinst for fullmaktsgiverens ettermåle. Det kan samtidig foreligge instruksjoner som insentiverer at fullmektigene skal overgå hverandre med mest mulig vellykkede investeringsoppdrag, og at fullmektigene ut ifra sine oppnåelser får provisjonsbasert utbytte. Konkurransefullmakten kan altså begrunnes i omsetningshensyn.

Også her er det spørsmål om det kreves enighet blant fullmektigene om ikrafttreddelsen. Vergemålslovens § 83 fastslår ikke hvordan fullmektigene "skal ta stilling til når fullmakten er i kraft" annet enn en hvorvidt fullmaktsgiver har passert inkapabilitetstidspunktet. Som nevnt i pkt. 3.2.2 der fullmektigene har *forskjellige* ansvarsområder og kan handle på egenhånd, kreves det ingen enighet om ikrafttreddelsen ("ved flere fullmektiger for ulike spørsmål, må hver av dem vurdere ikrafttreddelsen for sine oppdragsområder", jf. Ot.prp. til § 83). Motsatt krever det "normalt enighet om at fremtidsfullmakten er i kraft [...] når fullmektigene bare [kan] handle i fellesskap". (ibid). Forarbeidene kommenterer ikke problemstillingen om ikrafttreddelse der fullmektigene har *samme* ansvarsområder men *selvstendige* kompetanser.

Notoritetshensyn tilsier at fullmektigene må være enige om ikrafttreddelsen når de har samme ansvarsområder. Det er enklere for omverdenen å forholde seg til et ensartet fullmaktsforhold hvor det forutsettes at fullmektigene som disponerer er enige om fullmaktens ikrafttreddelse. Men dette bryter med de mer subjektive (omsetnings)hensyn ved formålet bak at fullmaktsgiveren gav hver fullmektig en *selvstendig* kompetanse.

Det at fullmektigene ikke trenger å være enige om ikrafttreddelsen støttes også ved at en konkurransefullmakt nærmer seg situasjonen omtalt i forarbeidene hvor det er "flere fullmektiger for ulike spørsmål, [og hvor] hver av dem [må] vurdere ikrafttreddelsen for sine oppdragsområder" enn situasjonen der "fullmektigene bare [kan] handle i fellesskap" og hvor det kreves enighet om ikrafttreddelsen.

Det vil være mer i tråd med fullmaktsgivers intensjon om hver fullmektig ble gitt en selvstendig kompetanse til å handle på egenhånd, ut ifra den enkeltes betraktning om når fullmakten er trådt i kraft. Det vil sjeldent være grunnlag for et kompetanseforhold som

innebærer en konkurransefullmakt med mindre dette standpunktet følger uttrykkelig av fullmakten, eller andre sterke holdepunkter. I forlengelsen av dette må det formodentlig legges til grunn at fullmaktsgiver bevisst plasserte selvstendige kompetanser på hver enkelt fullmektig, og derav at det er mest i tråd med forfatterregelen at fullmektigene ikke trenger å være enige om ikrafttreddelsen. Fullmektigene vil til en viss grad uansett ha interesse i å sammen koordinere at fullmakten har trådt i kraft ettersom fullmektigene har objektivt erstatningsansvar etter avtl. § 25. Forarbeidene antyder at erstatningsansvaret vil medføre at fullmektigene unngår de mest problematiske konkurransesituasjonene (Vergemålsutvalget s. 296).

Utover problematikken om ikrafttreddelsen kan konkurransefullmakt skape problemer overfor tredjemann dersom fullmektigene foretar kolliderende rettshandler over samme formuesgode til fullmaktsgiver. Slike konflikter skal ifølge forarbeidene løses ved reglene om dobbeltsuksjon (ibid). Den medkontrahenten som ikke får retten til formuesgodet må søke erstattet den positive kontraktsinteressen etter avtl. § 25. Disse to regelsett behandles ikke nærmere.

Videre er det også her et spørsmål om hele fullmakten opphører dersom én fullmektig bortfaller. Situasjonen er ikke drøftet i forarbeidene. De hensyn som tilsier at fullmakten opphører i eksempel 3 (hvor fullmektigene bare kan handle i fellesskap, pkt. 3.2.3) gjør seg ikke gjeldende her hvor fullmektigene skal handle selvstendig. Hvis fullmakten ikke setter krav om noe nærmere fellesskap mellom fullmektigene, så burde fremtidsfullmakten som utgangspunkt bestå på tross av at en fullmektig bortfaller, såfremt dette ikke aktualiserer at fullmaktsgiver har behov for vergemål som dermed overtar for fremtidsfullmakten av den grunn, jf. vgml. § 91. Dersom selve konkurranseelementet derimot er hovedformålet ved fullmaktsforholdet, tilsier bortfall av én av de to konkurransefullmektigene at hele fullmakten opphører. Der det er mange fullmektiger i konkurranse mot hverandre (f.eks. fem konkurransefullmektiger) og hvor bortfallet av én konkurransefullmektig er mindre vesentlig, desto mer tilsier at fullmakten består for de resterende fullmektigene, ut ifra prinsippet om at fullmakten ikke opphører i større grad enn mangelen rekker, sml. § 86 (2).

3.2.5 Eksempel 5. Fullmektigene kan disponere selvstendig om mindre disposisjoner, mens det ellers kreves enighet om vidtgående disposisjoner (standarder/verdibegrensninger)

Fullmaktens formulering kan inneholde mer eller mindre skjønnsmessige begreper, standarder eller tall for nærmere å regulere hvorvidt fullmektigene kan disponere selvstendig, eller om det kreves enighet.

Dette vil for eksempel være hensiktsmessig dersom fullmaktsgiver ønsker at fullmektigene skal ha handlefrihet i det dagligdage, mens det for større disposisjoner kreves enighet av kontrollhensyn.

Et eksempel på en skjønnsmessig formulering, kan være at "Fullmektigene A og B må handle i fellesskap om disposisjoner ut over sedvanlig forvaltning av fullmaktsgiverens midler. For andre disposisjoner kan fullmektigene selvstendig disponere uten enighet seg imellom".

Skjønnsmessige begreper eller standarder av typen "sedvanlig forvaltning" vil by på tolkningsutfordringer om hvor man skal trekke grensen. Skal det gjøres en subjektrettet vurdering basert på den konkrete fullmaktsgiverens tidligere forbruk før inkapabilitetstidspunktet, eller en mer abstrakt allmenngyldig standard om hvordan fremtidsfullmektiger i alminnelighet bør disponere? Standarder aktualiserer behovet for å avklare begreper som konkrete rettsspørsmål. Etersom dette påvirker rekkevidden av fullmaktsgivers bundethet versus tredjepersoners rett, vil spenningsforholdet mellom det subjektive versus det objektive tolkningsprinsippet (ref. metodedel 2) slå ut med full styrke. Det vil her kunne oppstå behov for korrigerende tolkninger, f.eks. om "sedvanlig" skal tolkes innskrenkende. Hvis begge fullmektiger er enige om disposisjonen, er problemet løst av den grunn, såfremt disposisjonen er i fullmaktsgiverens interesse. Men hvis medkontrahenten bare handler med én fullmektig, og det er uklart hvorvidt disposisjonen krever begge fullmektigers samtykke, bør slike standarder anses som et varselstegn og som oppfordrer tredjepersoner til å skaffe samtykke fra begge fullmektiger²⁴.

En mer presis løsning som ivaretar de samme hensyn om handlefrihet under kontroll, vil være at fullmektigenes enighetskrav i stedet følger en nærmere angitt verdigrense. Formuleringen kan være at "Det kreves enighet om disposisjoner til en verdi over 10 000 kroner". Det vil ikke være hensiktsmessig å avsløre overfor tredjepersoner hva slags beløpsmessige begrensninger som gjelder, slik at den beløpsmessige grensedragningen bør fremgå av en

---

²⁴ Banker har som nevnt en praksis hvor de tolker fremtidsfullmakter restriktivt ved tvil over hvor langt fullmakten rekker.

intern instruks, mens fremtidsfullmakten fastslår at fullmektigenes kompetanse følger av særskilt avtale.

At enighetskravet følger en nærmere verdigrense vil by på mindre tolkningsproblemer; spørsmålet er simpelthen om disposisjonen innebærer kjøp eller salg på fullmaktsgiverens vegne om et beløp over det som er angitt. Mulige tvilstilfeller om nøyaktige verdifastsettingen f.eks. fullmaktsgivers formuesgoder skal selges vil måtte vurderes konkret. Et spørsmål er om det er fullmektigens forhåndsantatte verdi av disposisjonen som skal legges til grunn, eller den verdien som disposisjonen faktisk ender opp å koste. Av hensyn til en effektiv forvaltning av fullmaktsgiverens formuesgoder burde man i tvilstilfeller - i hvert fall såfremt grensedragningen for enighetskravet går ved i seg selv lave beløper - legge til grunn den forhåndsantatte verdien av disposisjonen. Et eksempel kan være når fullmektig A organiserer en auksjon av mindre løsøre, og det viser seg at fullmaktsgiverens gamle lysekrone (som i sin tid kostet 2000 kroner) ved budrunden går til upåregnelige 13 000 kroner etter konkurranse mellom to ivrige antikvitetsamlere. Det vil i slike tilfeller være mer praktisk, omsetningseffektivt, om grensedragningen knytter seg til gjenstandens forhåndsantatte, og ikke faktiske, verdi. Det vil si den verdien av gjenstanden som fullmektigen med rimelighet kan legge til grunn er markedsverdien før avtaleinngåelsen.

Hvis fullmektig B protesterer (i ettertid) protesterer over disposisjonen, vil medkontrahtenten uansett kunne påberope seg retten til formuesgodet om han er i aktsomt god tro knyttet til gyldigheten av fullmektig As disposisjon jf. avtl. § 11 (1). Er medkontrahtenten ikke i god tro, for eksempel fordi han før auksjonen overhørte at det gjaldt et enighetskrav for gjenstander over 10 000, kan han ikke gjøre gjeldende retten til formuesgode etter instruksbrudd etter § 11 (1), ei heller erstatningskrav om den positive kontraktsinteressen etter § 25 (2). Et tvilstilfelle for begge spørsmål blir dersom medkontrahtenten har hørt at det gjelder et enighetskrav for gjenstander "av verdi" eller lignende.

En annen ulempe ved at enighetskravet knytter seg til beløpsmessige grenser, er valutakursens variabler i fullmaktsforhold som varer over lengre tid. Men dette kan til en viss grad løses ved å sette beløpsgrensen i relasjon til f.eks. indeksreguleringer, eller folketrygdens grunnbeløp.

Redegjørelsen av eksempel 5 har så langt konsentrert seg om økonomiske forhold. Men gitt formuleringen om enighet om disposisjoner ut over sedvanlig forvaltning, vil det i tillegg

oppstå spørsmål om fullmektigene må være enige om rene personlige forhold. "For andre disposisjoner" er det jo ikke enighetskrav, og såfremt det ikke er presisert at fullmakten er begrenset til økonomiske forhold, oppstår spørsmålet om fullmektigene hver for seg fritt kan ta avgjørelser om fullmaktsgivers personlige forhold, eller om slike personlige forhold krever fullmektigenes enighet. Det samme spørsmålet kan stilles ved formuleringen med beløpsmessige begrensninger; kreves det ikke enighet om rent personlige forhold ettersom den personlige disposisjonen ikke overstiger et pengebeløp på 10 000?

De to formuleringene som er brukt overfor, knyttet til standarder og beløpsmessige begrensninger, har klart i sin kjerne i de økonomiske forhold. Det vil ikke nødvendigvis være å tolke fullmakten lojalt om en fullmakt som er beredt på økonomiske forhold likevel brukes til personlige forhold. Her vil fort behovet for innskrenkende tolkninger melde seg (se nærmere metodekapittel 2.3). Det er åpenbart at ikke medisinske spørsmål bør anses omfattet (ellers kunne hver fullmektig i verste fall fritt ha tatt motstridende medisinske valg på vegne av fullmaktsgiver). Når de rene personlige forhold innebærer en viss alvorlighetsgrad, burde det normalt kreves at begge fullmektigene er enige (om fullmakten overhode skal anses å omfatte personlige forhold).

Ved bortfall av den éne fullmektigen og fullmakten er taus om denne situasjonen, oppstår spørsmålet om fullmakten som sådan opphører eller om den gjenstående fullmektigen i så fall kan fortsette å disponere. For fremtidsfullmakter der det er enighetskrav om disposisjoner av visse størrelser, er det åpenbart at større disposisjoner ikke kan gjøres av den gjenværende fullmektigen. Noe annet ville ha vært i strid med forutsetningen for enighetskravet om de større disposisjonene.

Et mer tvilsomt spørsmål i forlengelsen av dette, er om den gjenværende fullmektigen skal kunne fortsette å disponere på de områdene som i utgangspunktet ikke krevde samtykke fra den fullmektigen som nå er bortfalt. En vanlig avtalerettslig regel om ugyldighet, er at avtalen normalt ikke opphører i større utstrekningen enn feilen rekker. For så vidt ikke bortfallet av den ene fullmektigen aktualiserer et behov for at fullmaktsgiver får opprettet et vergemål jf. § 91, burde svaret bli at den gjenværende fullmektigen må kunne fortsette å disponere innenfor det opprinnelig fastsatte handlingsrommet.

Hvis fullmektigens bortfall medfører at det opprettes vergemål, vil fullmakten opphøre i den utstrekning vergemålet overtar, jf. § 91. En kan da tenke seg at fremtidsfullmakten består for den delen som fullmektigen tidligere kunne disponere på egenhånd uten samtykke fra den andre. Vergemålet vil i så fall gjelde for de disposisjonene som tidligere krevde fullmektigens enighet (de større disposisjonene, avhengig av hvor denne grensen ble trukket i fremtidsfullmakten). Denne løsningen legger § 91 (3) opp til, og i den grad "vergemålet setter fullmakten delvis til side" skal fylkesmannen gjøre en påtegning av dette på fullmaktsdokumentet. Imidlertid vil en løsning som innebærer delvis fremtidsfullmakt og delvis vergemål reise akkurat de samme gresedragingsproblemene som fullmektigene hadde før den ene fullmektigen bortfalt, som beskrevet ovenfor.

3.2.6 Konklusjon på fremtidsfullmakter med flere fullmektiger med spesifiserte kompetanseforhold

Man kan ikke trekke generelle slutninger av fremtidsfullmakter med spesifiserte kompetanseforhold utover å si at disse slutningene beror på den konkrete fullmaktens formulering. For så vidt fullmakten er innenfor de rammene som vergemålsloven eksplisitt trekker, er det fullt ut opp til fullmaktsgiver å formulere fullmakten på den måten som finnes hensiktsmessig. Rettspraksis tyder på at lovens begrensninger skal forstås uttømmende; alt som ikke etter loven er uttrykkelig forbudt eller krever nærmere spesifisering i fullmakten er i utgangspunktet tillatt. Dette medfører ulike løsninger og problemer, hvor noen løsninger klart vil være *bedre* enn andre.

Eksempel 3, der fullmektigene har samme ansvarsområder og det kreves enighet om alle disposisjoner, vil være en god løsning ut ifra objektive hensyn om notoritet og omsetning, slik omverdenen forholder seg til fullmaktens ytre forhold. Det vil heller ikke være særlig tvil om hvilke disposisjoner som er tillatt ut ifra fullmaktens indre forhold, ettersom fullmektigene konsekvent må være enige om alle disposisjoner. Men slik som ved alle fullmaktsituasjoner hvor fullmektigene må være enige om disposisjonene, vil et enighetskrav kunne slå uheldig ut for fullmaktsgivers subjektive interesser som ikke nødvendigvis er kommet til uttrykk i det ytre fullmaktsforhold. Fullmaktsgiver bør av den grunn ikke formulere et enighetskrav med mindre han eller hun vet at fullmektigene vil kunne samarbeide godt.

Eksempel 4, konkurransefullmakten, der fullmektigene har samme ansvarsområder og hvor de alle kan handle på egenhånd, er nok den dårligste løsningen; det kreves ingen samordning mellom fullmektigene, og de kan handle i konkurranse mot hverandre og i verste fall på bekostning av fullmaktsgiver. Det kommer an på om fullmektigenes evne til samarbeid og struktur om de faktisk vil sørge for koordinering for å unngå dobbeltdisposisjoner.

Forarbeidenes antydning om at deres objektive erstatningsansvar etter avtl. § 25 vil insentivere deres felles koordinering når ikke fullmakten krever dette, kan synes å være noe håpefull. Konkurransefullmakten legger til rette for dobbeltdisposisjoner som reiser et eget regelsett av til dels kompliserte tredjemansspørsmål om dobbeltsuksisjon, rettsvern og ekstinksjon innenfor den dynamiske tingsrett. Løsningene på disse forhold kan strengt tatt ikke finnes i "avtalelovens bestemmelser", slik vgml. § 92 generelt tar til orde for.

3.3. utfordringer ved inhabilitet hos én enkelt fullmektig

Uansett om fremtidsfullmakten spesifiserer kompetanseforholdene eller ikke, vil en fullmektig ikke kunne disponere hvis vedkommende er inhabil. Unntak er når fullmakten "særskilt angir" at fullmektigen har kompetanse på tross av det inhabiliserende forholdet, jf. vgml. § 86. Etter bestemmelsen er fullmektigen inhabil i tilsvarende tilfeller som når en verge er inhabil overfor vergetrengende. Det sentrale er om fullmektigen har "en interesse i saken som strider mot (fullmaktsgiverens) interesser", jf. § 34. Dette vil ofte være tilfellet der fullmektigen er fullmaktsgiverens barn, og det er snakk om store økonomiske disposisjoner med konsekvenser for fullmaktsgiverens bo. I HR-2019-1758-A ble § 86 tillagt avgjørende vekt ved opphevelsen av lagmannsrettens dom ettersom den ikke inneholdt en nødvendig inhabilitetsvurdering. Ved bruk av forarbeidene fremholdt Høyesterett at "det avgjørende [er] om fullmaktsgiver og fullmektigen objektivt sett har ulike interesser i den aktuelle disposisjonen, slik at det er fare for at fullmektigen kan sette sine egne interesser foran fullmaktsgiverens. Dette innebærer at også potensielle interessekonflikter rammes" (59).

Det at en fullmektig er inhabil og fullmakten ikke særskilt angir at fullmektigen likevel kan disponere, kan etter loven repareres på to måter. For det første ved at fullmakten på forhånd ha regulert slike situasjoner ved å gi kompetanse til fullmektigen(e) som ikke er inhabil(e) eller til en stedfortreder, se § 79 (3). For det andre ved at det oppnevnes verge med begrenset mandat, jf. § 86 (2).

En tredje problemstilling er om en av de andre fullmektigene som er habile kan disponere for det samme forholdet som gjorde den ene fullmektigen inhabil. Forutsetningen er at fullmakten ikke aksepterer inhabiliteten eller gir kompetanse til andre fullmektiger. Verken loven, forarbeidene eller rettspraksis tar stilling til dette. Situasjonen er ikke upraktisk; det kan være den inhabile fullmektigen er fullmaktsgivers barn, mens den habile fullmektigen er en utenforstående yrkesprofesjonell.

Dersom fullmakten, en utfylling av denne, eller en instruks innebærer at fullmektigene ikke trenger å være enige om disposisjonen(e) som rammes av inhabiliteten for den ene fullmektigen, bør utgangspunktet være at de(n) andre habile fullmektigen(e) kan disponere om det samme forholdet. Særlig klart er dette når fullmektigene også har forskjellige ansvarsområder, og ikke har særlig kontakt med hverandre. Hensynet til effektiv forvaltning av fullmaktsgivers interesser tilsier da at de(n) andre fullmektigen(e) ikke nødvendigvis rammes av den andres inhabilitet. Dette kan også forankres i regelen om forskjellige ikrafttredelsestidspunkter når forskjellige fullmektiger har forskjellige ansvarsområder, jf. pkt. 3.2.2. Dessuten tilsier regelen om vergemål med begrenset mandat ved inhabilitet etter § 86 (2) det samme; fremtidsfullmakten består for de delene av fullmakten som ikke direkte påvirkes av inhabiliteten. Ved fraværet av et enighetskrav og fullmektigene dessuten har ulike ansvarsområder, er det grunnlag for regeldanning om at inhabiliteten ikke rammer lengre enn feilen skulle tilsi, slik at de(n) andre habile fullmektigen(e) likevel kan disponere om det samme forholdet som én fullmektig inhabil.

Det er ellers klart at fullmektigene ikke kan omgå lovens inhabilitetsregler, for eksempel ved at fullmektigene i "ond tro" og bak fullmaktsgivers rygg avtaler en slags insidehandel. Men i så fall vil også den fullmektigen som opprinnelig habil, nå være inhabil fordi vedkommende "har en interesse i saken som strider mot interessene til den som er (fullmaktsgiver)" jf. § 34. Etter HR-2019-1758-A skal som nevnt også potensielle interessekonflikter rammes, og dette er en objektiv vurdering. Grensene til når den objektive normen er overtrådt må vurderes konkret.

I situasjoner hvor fullmektigene derimot må forholde seg til et enighetskrav om den disposisjonen som gjorde den ene fullmektigen inhabil, burde løsningen selvsagt bli at den habile fullmektigen ikke kan handle om det samme forholdet. Dette begrunnes i så fall ikke i

"avledet" inhabilitet i den forstand at inhabiliteten smitter over på den andre, men heller i forutsetningen for enighetskravet: at fullmektigene skulle handle sammen.

Der det bare er én inhabil fullmektig i et fullmaktsforhold med (veldig) mange fullmektiger, kan det virke unødvendig formalistisk om alle andre fullmektiger ikke kan disponere når det er et enighetskrav. Men hvis det først foreligger et enighetskrav må man nøye seg med lovens normalregler; nemlig at fullmaktsgiver burde på forhånd ha spesifisert at fullmektigene kunne disponere på tross inhabiliteten, at fullmakten hadde forhåndsregulert at kompetanse skulle gis til de øvrige habile fullmektigene, eller at fullmakten hadde forhåndsregulert en stedfortreder. En subsidiær løsning vil som nevnt være at det oppnevnes verge med begrenset mandat, jf. § 86 (2).

4. Avsluttende refleksjoner om fremtidsfullmakter ved bruk av flere fullmektiger

Lovgiver har i all hovedsak plassert ansvaret på fullmaktsgiveren og dennes avtalefrihet ved utforming av fremtidsfullmakten. Også lovens begrensninger mot inhabilitet og større gaver kan likevel tillates dersom disse er "særskilt angitt" i fullmakten. Lovens absolutte grense er likevel mot de særlige personlige forhold hvor det kreves særskilt lovhjemmel. Høyesterett har lojalt innrettet seg etter privatautonomien som viktigste premiss; avgjørelsen i HR-2019-1758-A (skifte) tyder på at de grensene som loven trekker opp, skal forstås å være uttømmende, slik at alt som ikke loven uttrykkelig forbyr, er gyldige såfremt disposisjonene er i fullmaktsgivers interesse. Individets frie autonomi er grunnlaget for fremtidsfullmaktsinstituttet, og som dermed skiller seg vesentlig fra resten av vergemålsloven, hvor staten har en langt mer aktiv rolle ved "beskyttelsesmekanismen" overfor vergetrengende selv, jf. HR-2017-275-A (leieavtale).

Imidlertid har avtalefriheten knyttet til situasjonen der det er oppnevnt flere fullmektiger visse skyggesider. Risiko for konflikter med varierende grad av kompleksitet vil avhenge av den formuleringen som (ikke) er valgt i fullmakten. Den situasjonen som kommer desidert dårligst ut for alle aktører er 'konkurransfullmakten' der fullmektigene har samme ansvarsområder og kan handle selvstendig, uten noen koordinering seg imellom (pkt. 3.2.4). Størst risiko her er at det kan skje dobbeltdisponeringer, som aldri vil være i fullmaktsgivers interesse. Selv om situasjonen sannsynligvis ikke vil forekomme med mindre dette er helt eksplisitt formulert, tilsier konkurransfullmaktens store skadepotensialer at loven *rettspolitisk* sett burde ha satt

som vilkår at en slik ordning måtte være "særskilt angitt", på lik linje med de andre spesifikasjonskravene. Dette vil samtidig gi fullmaktsgiver et *varsel*.

Det vil bero på en konkret avveining i det enkelte tilfellet om fullmaktsgiveren på forhånd er tjent med å spesifisere kompetanseforholdene i fullmakten eller ved instruks, eller utforme et mer åpent mandat som overlates til fullmektigenes samarbeidsevner. Det vil imidlertid kunne by på flere praktiske og rettslige utfordringer om fullmektiger, medkontrahenter, rettsvesenet og andre aktører blir satt til å skulle utfylle en taus fremtidsfullmakt når først praktiske problemstillinger melder seg. Og når slik utfylling vil måtte ta utgangspunkt i blant annet partsforutsetninger, familiær tilknytning til fullmaktsgiver og rettslige hensyn som likevekts- og rettferdighetsbetraktninger, så kan det innby til problematiske og tvilsomme grensedragningsstilfeller. For fullmaktens indre forhold kan slik utfylling medføre interne konflikter og uro mellom fullmektigene. Det vil også være retts teknisk uheldig om også omverdenen skal trekke slutninger av slike subjektive momenter, ettersom fullmaktens ytre forhold i større grad føler objektiviserte notoritets- og omsetningshensyn.

Ettersom spesifisering av fullmektigenes kompetanseforhold vil spare alle involverte aktører for utfyllingsoppgaver og samtidig begrense juridisk tvilsomme grensedragnings spørsmål, burde vergemålsloven i et *de lege ferenda*-perspektiv inneholde en eller flere *bør*-oppfordringer. Loven kunne for eksempel angi at når fullmaktsgiver skal oppnevne flere fullmektiger, *bør* fullmektigenes kompetanseforhold spesifiseres nærmere i fremtidsfullmakten. Dette ville også kunne gi fullmaktsgiveren et *forvarsel* om at bruken av flere fullmektiger kan reise uforutsette og kompliserte problemer av praktisk og rettslig karakter. Loven inneholder tross alt "*bør*-regler" i § 82, men disse er knyttet til datering og vitners vurderinger av fullmaktsgivers frie vilje i forbindelse med selve opprettelsen av fullmakten. At dette fullt ut er overlatt til avtalefriheten og det virkelige liv, kan øke sannsynligheten for konflikter både for fullmaktens indre og ytre forhold. I verste fall kan det skape økende skepsis mot fremtidsfullmaktsinstituttet i sin helhet, som illustrert ved praksisen der banker ved tvil tolker fremtidsfullmakter innskrenkende.

Med en fallende befolkningsvekst der populasjonen blir stadig eldre, er fremtidsfullmaktsinstituttet mer aktuelt enn noen gang. Dette illustreres godt ved at Nasjonalt Kompetansesenter for Aldring og helse i desember 2020 publiserte en *Demensplan*, hvor det fremgikk at antallet demente er estimert til å vokse fra 101 000 pr. 2020 til mer enn det

dobbelte i løpet av 2050 (til 235 000 demenstilfeller)²⁵. Det er derfor grunn til å tro at fremtidsfullmakter er kommet for å bli, og at instituttets rolle vil bli desto viktigere for fremtiden.

For å sikre utstrakt bruk av fremtidsfullmaktsinstituttet i en tid som i tiltagende grad vil preges av eldrebølgen, blir det desto viktigere at fremtidsfullmaktsinstituttet forbedres.

Fremtidsfullmakter med spesifiserte kompetanseforhold vil gjøre det enklere å ta i bruk flere fullmektiger, og vil samtidig avlaste fullmektigene og omverdenen fra å måtte foreta til dels kompliserte utfyllinger av en ellers taus fullmakt. I tillegg vil spesifiserte kompetanseforhold som utformes med omhu kunne rydde unna tvil, være prosessøkonomisk ressursbesparende, og lede til færre rettstvister. Graden av presisering av fullmaktsforholdet vil kunne økes ved at yrkeslivet og samfunnsinstitusjoner tilrettelegger for bruk av mer detaljerte (gratis)fremtidsfullmaktsmaler der det gis rom for å nærmere spesifisere fullmektigens kompetanse. Det vil kunne være en fordel for samfunnet og den enkelte fullmaktsgiver dersom individuell tilpassing av slike standardmaler skjer ved profesjonell bistand. På grunn av fremtidsfullmaktens potensiale for svært omfattende og betydningsfulle konsekvenser for fullmaktsgiver og dennes nærmeste, bør det etter forholdene anses like naturlig å søke profesjonell bistand for utformingen av fremtidsfullmakter slik som det er for testamenter i dag. Ettersom fremtidsfullmakter og testamenter blant annet har samme formkrav, kan det være ressursbesparende om disse to opprettes samtidig.

---

²⁵ Nasjonalt Kompetansesenter for Aldring og helse, Demensplan 2020

5. Kilderegister

Norske lover:

Navn på lov	Ikrafttredelse	Nummer	Korttittel
Lov om vergemål, vergemålsloven	01.07.2013, 05.04.2013	LOV-2010-03-26-9	Vergemålsloven, vgml.
Lov om avslutning av avtaler, om fullmakt og om ugyldige viljeserklæringer, avtaleloven	31.05.1918	LOV-1918-05-31-4	Avtaleloven, avtl.
Lov om arv og dødsboskifte, arveloven	01.01.2021	LOV-2019-06-14-21	Arveloven, arvl.
Lov om arv m.m. arvelova	01.01.1973	LOV-1972-03-03-5	Arvelova, arvl.

Norske rettsavgjørelser:

Tittel	Instans	Dato	Korttittel
HR-2019-1758-A	Norges Høyesterett, Kjennelse	2019-09-18	(skifte)
HR-2017-275-A	Norges Høyesterett, Dom	2017-02-06	(leieavtale)
Rt. 2003 s.1132	Norges Høyesterett, Dom	2003-09-09	(feste)
Rt. 1999 s. 1353	Norges Høyesterett, Dom	1999-09-24	(testament)
LG-2019-32249	Gulating lagmannsrett, Dom	2019-09-17	(testament)
LG-2018-166190	Gulating lagmannsrett, Kjennelse	2018-12-18	(skifte)
LE 2008 s. 20042	Eidsivating lagmannsrett, Dom	2008-08-06	(testament)

Norske lovforarbeider, og internasjonale rekommandasjoner og konvensjoner:

Tittel	Forkortelse	Dato	Kallenavn Type
NOU 2004:16 Vergemål	NOU 2004:16	2004-09-17	Vergemålsutvalget
Ot.prp.nr.110 (2008–2009) Om lov om vergemål (vergemålsloven)	Ot.prp.nr110	2009-09-04	Lovforslag
Europarådets rekommandasjon 12 (1999) 4 om prinsipper vedrørende den rettslige beskyttelse av inkapable voksne	Europarådets Rekommandasjon 12	23-02-99	Internasjonal anbefaling
Haagkonvensjonen om internasjonal beskyttelse av voksne		13-01-00 (2.10.99)	Internasjonal konvensjon
FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne		13-12-06	Internasjonal konvensjon

Litteratur:

Tittel:	Forfatter(e):	Utgave/sted/år:	Forlag/utgiver:	Tilgang:
Alminnelig Avtalerett	Alf P. Høgberg, Jo Hov	2. Utg. Oslo, 2009	Calax	BOK
Avtalerett	Geir Woxholt	8. Utg. Oslo, 2011	Gyldendal Akademisk	BOK
Tredjemannsproble mene, om formuerettslige argumentasjonsmø- nstre	Hans Fredrik Marthinussen	2. Utg, Oslo, 2016	Cappelen Damm Akademisk	BOK
Vergemålsloven med kommentarer	Eldbjørg Sande, Moona Choon, Rasmussen, Trine Eli Linge	1. Utg, Oslo, 2017	Gyldendal Norsk Forlag AS	BOK

<i>Kartlegging og utredning av ordningen med fremtidsfullmakter</i> 16.08.2019	Torunn E. Kvisberg, Maria Vea Lund	Lillehammer, Bergen 2019	Statens Sivilrettsforvaltning, Høgskolen i Innlandet, Universitetet i Bergen	https://www.fylkesmannen.no/nm/vestland/verjemal/rapport-om-framtidsfullmakt/
<i>Fremtidsfullmakter: HR-2019-1758-A og erfaringer fra ordningens fem første år</i>	Torunn E. Kvisberg, Maria Vea Lund	Lillehammer, Bergen 2020	Lov og rett Norsk Juridisk Tidsskrift	04/2020 artikkel 3
<i>Fremtidsfullmakter - En oppdatering</i>	Peter Hambro	1. Utg, Oslo, 2019	<i>Universitetsforlaget Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål</i>	01 / 2019 (Volum 17)
<i>Prosessuell fremtidsfullmakt - en legislativ gråson</i>	Ida C. Stavnes	1. Utg, Oslo, 2016	<i>Universitetsforslaget Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål</i>	02 / 2016 (Volum 14)
<i>Fremtidsfuldmagter</i>	Torstein Frantzen	1. Utg, Oslo, ukjent	Universitetet i Oslo Juridiske fakultet	https://docplayer.me/2023124-Torstein-frantzen-fremtidsfuldmagter.html
<i>Forekomst av demens i Norge, Demensplan 2020</i>	Geir Selbæk, Linda GjØra, Grete Kjelvik, BjØrn Heine Strand, Marte Kvello-Alme	1. Utg, TØnsberg 2020	Helsedirektoratet, Nasjonal Kompetansetjeneste for aldring og helse	https://butikk.aldringoghelse.no/demens/forekomst-av-demens-i-norge
<i>Fremtidsfuldmagter - et nyt retsinstitutt [dansk]</i>	Svend Danielsen	1. Utg, KØbenhavn, 2003	KØbenhavns Universitet	Vedlegg til NOU 2004: 16 Vergemål
<i>Lov om fremtidsfuldmagter [dansk]</i>	Lennart Lynge Andersen, Svend Danielsen	1. Utg, KØbenhavn, 2018	Jurist- og Økonomiforbundets Forlag	UiO-biblioteket BOK